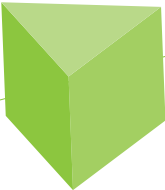
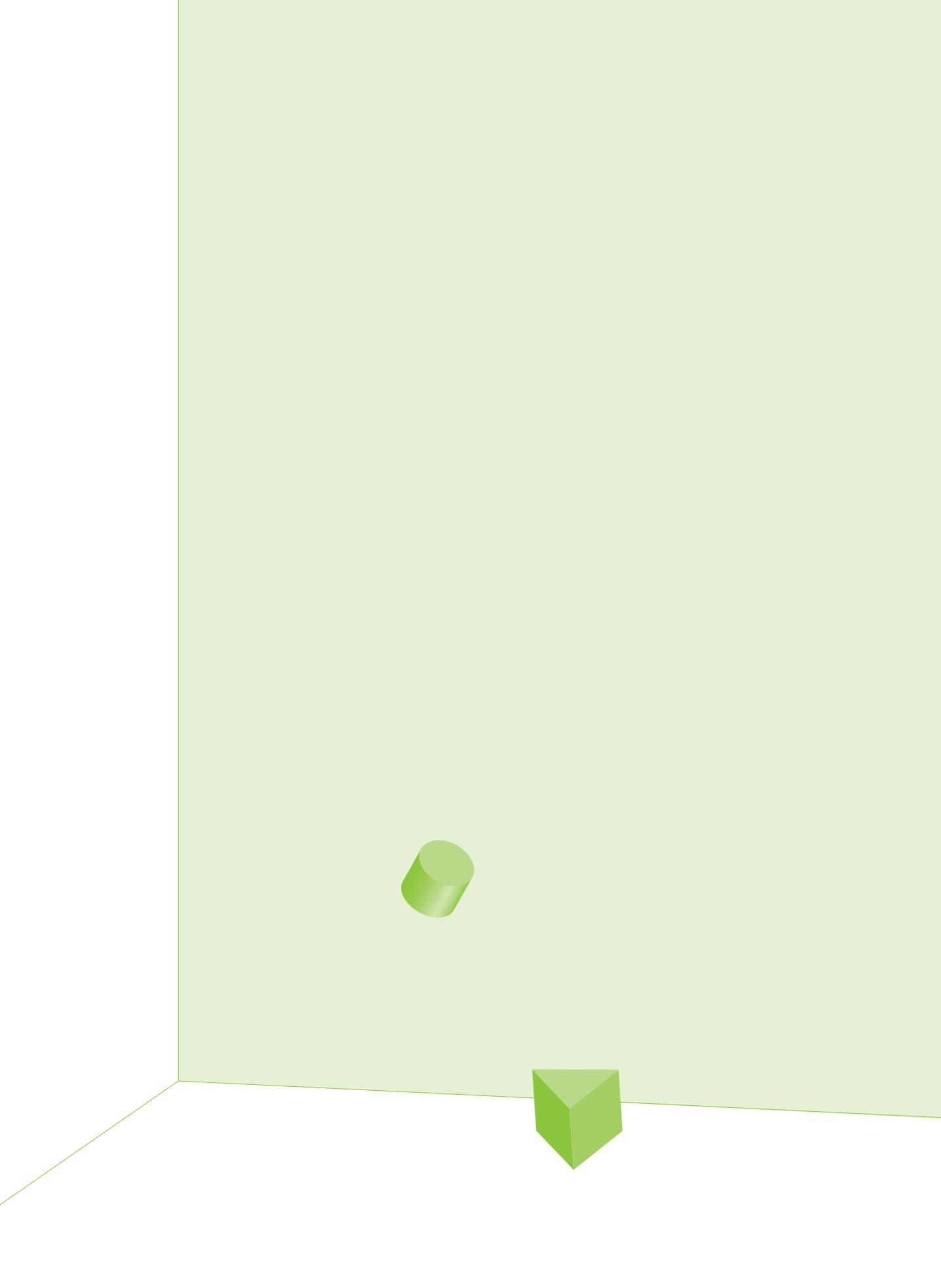

Nederlands onderwijs in het buitenland

Nederlands onderwijs in het buitenland

Voorwoord

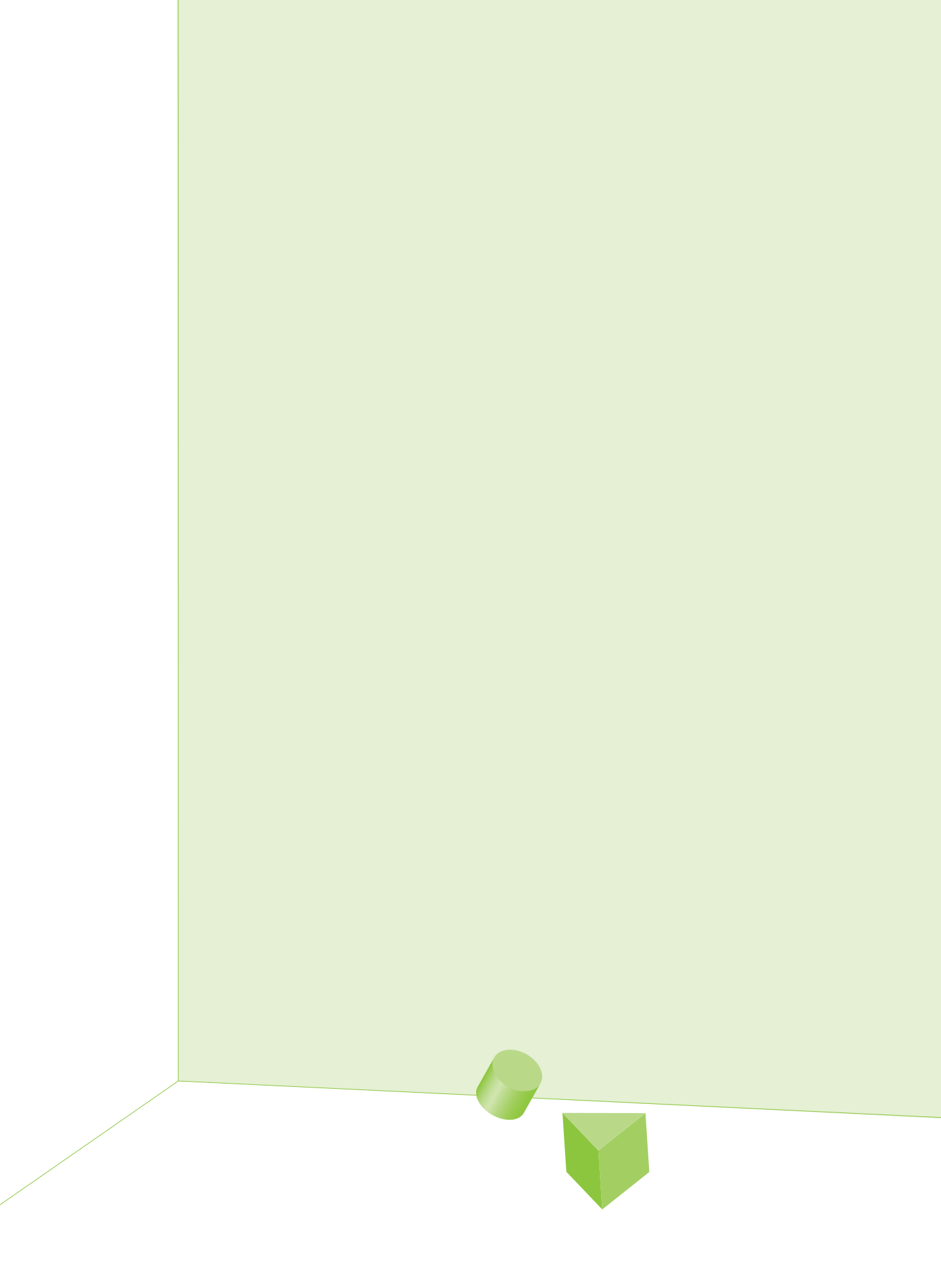
De Inspectie van het Onderwijs heeft tot taak toe te zien op de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs. Behalve in scholen, bevestigd op Nederlands grondgebied, wordt ook op andere plekken in de wereld door de Nederlandse overheid gesubsidieerd onderwijs aangeboden.

In de afgelopen drie jaar heeft de Inspectie van het Onderwijs het grootste deel van deze locaties bezocht in het kader van het toezicht. De resultaten van deze bestandsopname, en een analyse ervan in een breder perspectief, vormen het onderwerp van het voorliggende rapport.

Behalve ouders kunnen ook besturen, scholen en ondersteunende instanties hier hun voordeel mee doen. De inspectie hoopt met dit rapport een bijdrage te leveren aan de verbetering van de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs in het buitenland.

De inspecteur-generaal van het Onderwijs

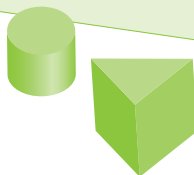
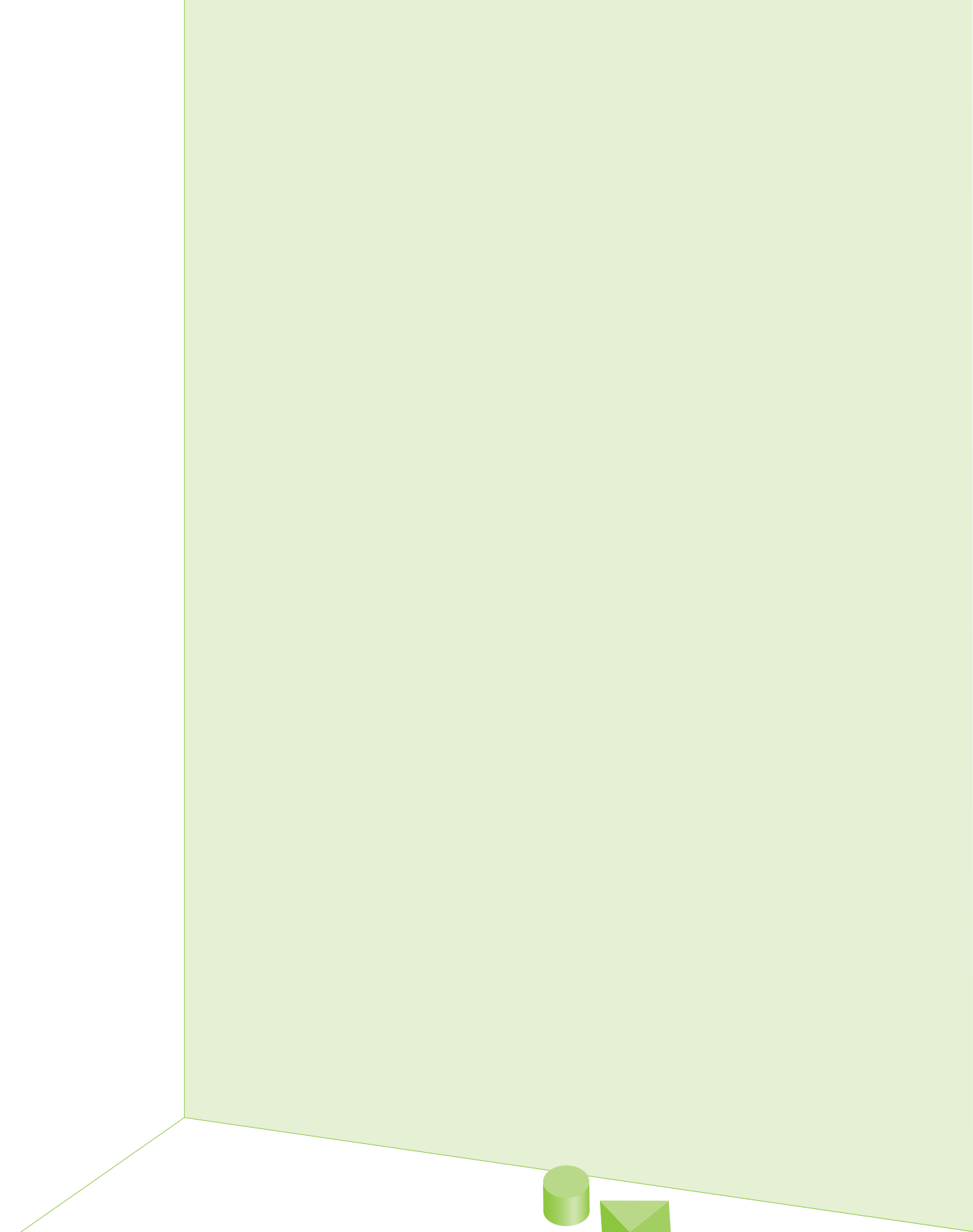
drs. A.S. Roeters
maart 2009

Inhoudsopgave

Samenvatting

1	Inleiding	11
2	Typering Nederlands onderwijs in het buitenland: variëteit en beweeglijkheid	15
2.1	Dagonderwijs	15
2.2	Scholen voor Nederlandse Taal- en Cultuuronderwijs (NTC-scholen)	16
2.3	Afstandsonderwijs	17
3	Inspectietoezicht en bestandsopname	19
3.1	Ontwikkelingen in het inspectietoezicht	19
3.2	Aanleiding bestandsopname	19
4	Resultaten bestandsopname	23
4.1	Dagscholen	23
4.2	NTC-scholen	28
4.3	Afstandsonderwijs	30
4.4	Baccalauréat à Option Internationale (BOI)	32
5	Conclusies	35
5.1	Onderwijskwaliteit	35
5.2	Bestuurskracht	37
5.3	Samenwerking en partnerschap	37
6	Perspectief: lessen voor de toekomst	41
6.1	Eigentijds inspectietoezicht	41
6.2	Een krachtige en duidelijke ondersteuning	41
6.3	Sterke besturen	42
6.4	Handige teams	43
6.5	Nieuwe onderwijsaanpakken	43
6.6	Betrokken leerlingen en ouders	44
Bijlage(n)		
I	Overzicht bestandsopname inclusief toezichtarrangementen	49
II	Overzicht aantal onderwijsinstellingen en leerlingen	51
III	Overzicht PKO-2-scholen 2006, opnieuw onderzocht in 2008	53
IV	Overzicht dito-onderzoeken 2006-2008	55

Samenvatting

De Nederlandse overheid verleent Nederlandse scholen in het buitenland een bescheiden subsidie. Zij moeten daarvoor onderwijs aanbieden dat aansluit bij het Nederlands onderwijs. Daarom richten de inmiddels driehonderd Nederlandse scholen in het buitenland zich op het realiseren van de kerndoelen (basisonderwijs) en op afsluiting met een diplomering (voortgezet onderwijs).

Het Nederlandse onderwijs in het buitenland kent drie varianten: dagonderwijs, Nederlandse Taal- en Cultuuronderwijs (NTC) en afstandsonderwijs. Scholen verschillen onderling, in het bijzonder wat betreft leerlingenpopulatie, samenstelling en kwaliteit van het personeel en de bestuurlijke continuïteit.

Enkele kengetallen betreffende het Nederlandse onderwijs in het buitenland:

- 10.500 leerlingen (aantal groeit jaarlijks);
- meer dan driehonderd onderwijslocaties (24 dagscholen voor basisonderwijs en zes dagscholen voor voortgezet onderwijs, 264 NTC-locaties en vijf voorzieningen voor afstandsonderwijs);
- mogelijkheden voor ondersteuning door Stichting Nederlands Onderwijs in het Buitenland (NOB);
- rond de negentig inspectiebezoeken per jaar.

De Inspectie van het Onderwijs is aangewezen als toezichthouder. Zij houdt op een sobere en effectieve wijze toezicht op de geleverde kwaliteit. Ouders moeten er van op aan kunnen dat hun kinderen ook in het buitenland goed onderwijs krijgen.

Het bepalen van de kwaliteit van scholen vormde een eerste doelstelling van de bestandsopname, waarin driekwart van de driehonderd onderwijsinstellingen is bezocht.

Een tweede doelstelling was het opstellen van een rapportage over de resultaten van de onderzochte scholen in een breder perspectief. De bestandsopname beoogt de kwaliteit in kaart te brengen en inzicht te verschaffen in oorzaken en verklaringen voor die kwaliteit of juist het tekort schieten van scholen en besturen.

Nederlandse leraren in het buitenland werken met eigentijdse methodes aan het bereiken van de kerndoelen en het behalen van een diploma in het voortgezet onderwijs. Ouders zijn tevreden over de mogelijkheden van Nederlands onderwijs in het buitenland. Er is sprake van een toenemende belangstelling en deelname.

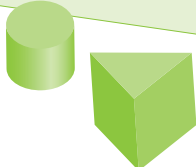
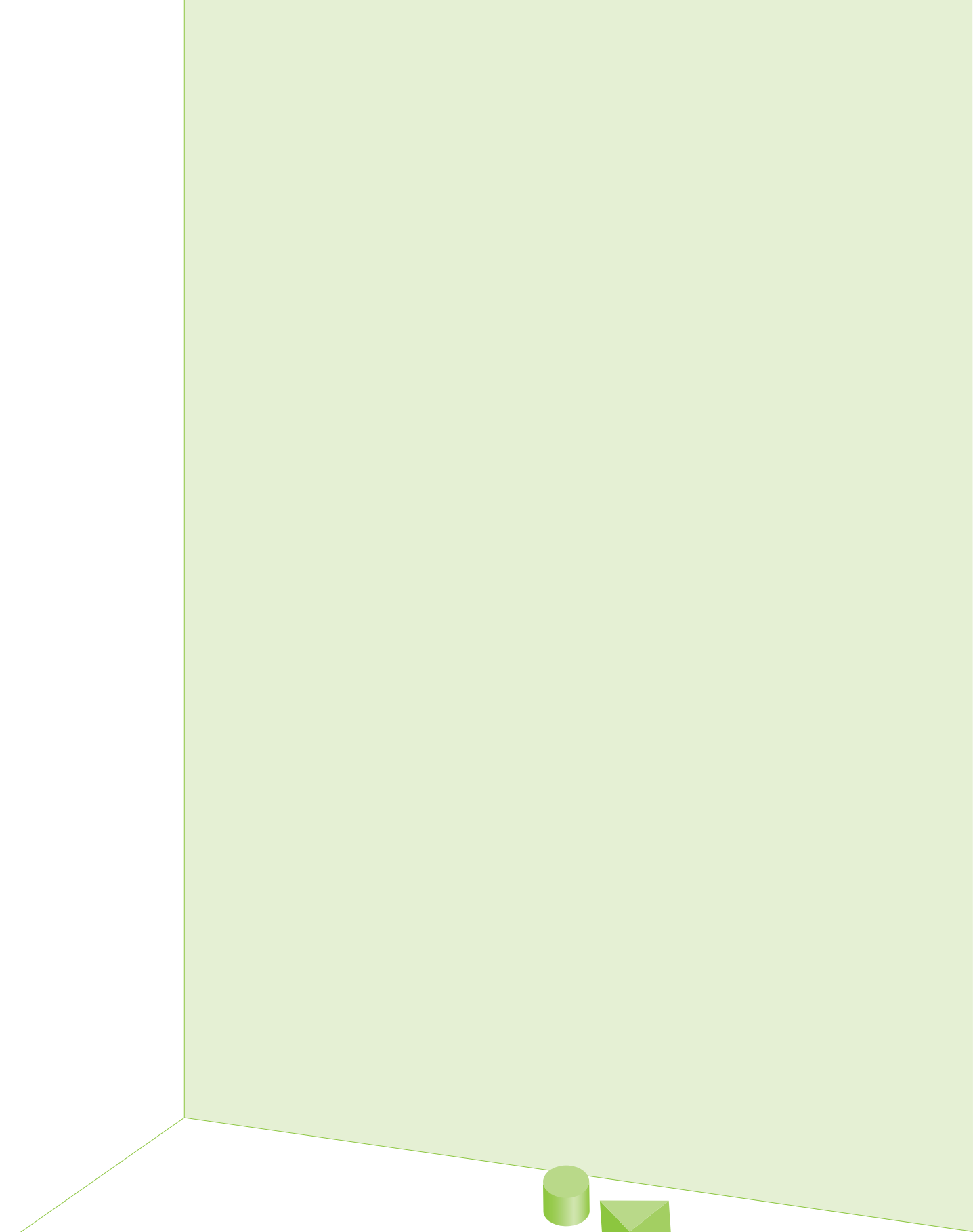
De resultaten van het onderwijs in het buitenland maken doorgaans een tussentijdse, soepele overgang naar het onderwijs in Nederland mogelijk. Leerlingen zijn bekend met de methodes en werkwijzen en hebben ook kennis kunnen maken met belangrijke aspecten van de Nederlandse cultuur. Daarnaast signaleert de inspectie dat een deel van de leerlingen die in het buitenland een diploma heeft behaald terugkeert naar Nederland om daar hun schoolloopbaan af te ronden met een studie in het hoger of universitair onderwijs.

De inspectie concludeert in dit rapport dat het Nederlandse onderwijs in het buitenland ertoe doet. Schoolbesturen en scholen zetten zich, soms onder moeilijke omstandigheden, in voor dit onderwijs en de verdere ontwikkeling ervan. Onderzochte scholen die nog niet die kwaliteit leveren die verwacht mag worden, maken een inhaalslag met name doordat zij de resultaten van hun leerlingen – meer dan in het verleden – systematisch volgen. Dat is van groot belang, omdat bij een overstap naar een andere school de continuïteit in het onderwijs beter kan worden gegarandeerd.

De inspectie signaleert een behoefte en noodzaak aan ondersteuning, samenwerking en partnerschap. Hoewel een groot deel van de Nederlandse scholen in het buitenland op grote afstand zit van het moederland, slagen de meeste erin effectieve en nuttige contacten met het onderwijs in Nederland te onderhouden. Zorgen heeft de inspectie over die scholen/besturen die daar niet in slagen. Deze besturen, veelal eenpitters, ontberen veelal bestuurskracht.

Dit rapport wordt afgesloten met een serie handreikingen voor betrokkenen die een positieve impuls willen geven aan de kwaliteit van het onderwijs in het buitenland.

1 Inleiding

Nederlanders staan bekend om hun reislustige gedrag. In onze vaderlandse geschiedenis vinden we daarvan talrijke voorbeelden. Ook in onze tijd is die reislust niet veranderd. Nederlanders verlaten huis en haard om in het buitenland voor een kortere of langere tijd te wonen en te werken. Sommigen keren terug, anderen niet.

Nederlandse gezinnen met kinderen onderschrijven vrijwel unaniem het belang van Nederlands onderwijs in het buitenland. Veelgehoorde argumenten zijn mogelijke terugkeer en het belang van begrip voor de taal en cultuur en de contacten met het moederland.

De Nederlandse overheid heeft aan het eind van de vorige eeuw (in 1983 voor het primair onderwijs en in 1997 voor het voortgezet onderwijs) besloten het Nederlandse onderwijs in het buitenland in beperkte mate te subsidiëren¹. Zij doet dat op basis van de Regeling Stichting Nederlands Onderwijs in het Buitenland (NOB). De subsidiëring van het Nederlandse onderwijs in het buitenland is door de minister op afstand geplaatst: beslissingen worden namens de minister genomen door voornoemde Stichting. Rapporten over de bevindingen van het toezicht op de gesubsidieerde voorzieningen worden primair uitgebracht aan de schoolbesturen. Op basis daarvan gaat de Stichting al dan niet over tot actie richting besturen van scholen.

Naast het (deels) gesubsidieerde Nederlands onderwijs in het buitenland bestaan er enkele volledig bekostigde voorzieningen waarbij de minister optreedt als bestuur en werkgever van de voorziening. Voorbeelden daarvan zijn de Defensiescholen en de Nederlandstalige afdeling Lycée International Saint Germain-en-Laye.

Als belangrijke doelstelling van het buitenlands onderwijs ziet de overheid de aansluiting van Nederlandse jongeren op het Nederlandse onderwijs. Voorwaarde bij de subsidiëring is dat de (inmiddels meer dan driehonderd) Nederlandse scholen in het buitenland kwaliteit leveren. Zij dienen zich in het basisonderwijs te richten op de kerndoelen van het onderwijs en in het voortgezet onderwijs op de diplomering van hun leerlingen. Van belang voor een goede aansluiting is bovendien dat scholen de uitwerking en uitvoering van hun onderwijs laten samenlopen met de ontwikkelingen in het Nederlandse onderwijs.

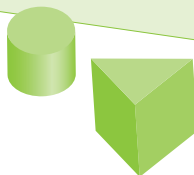
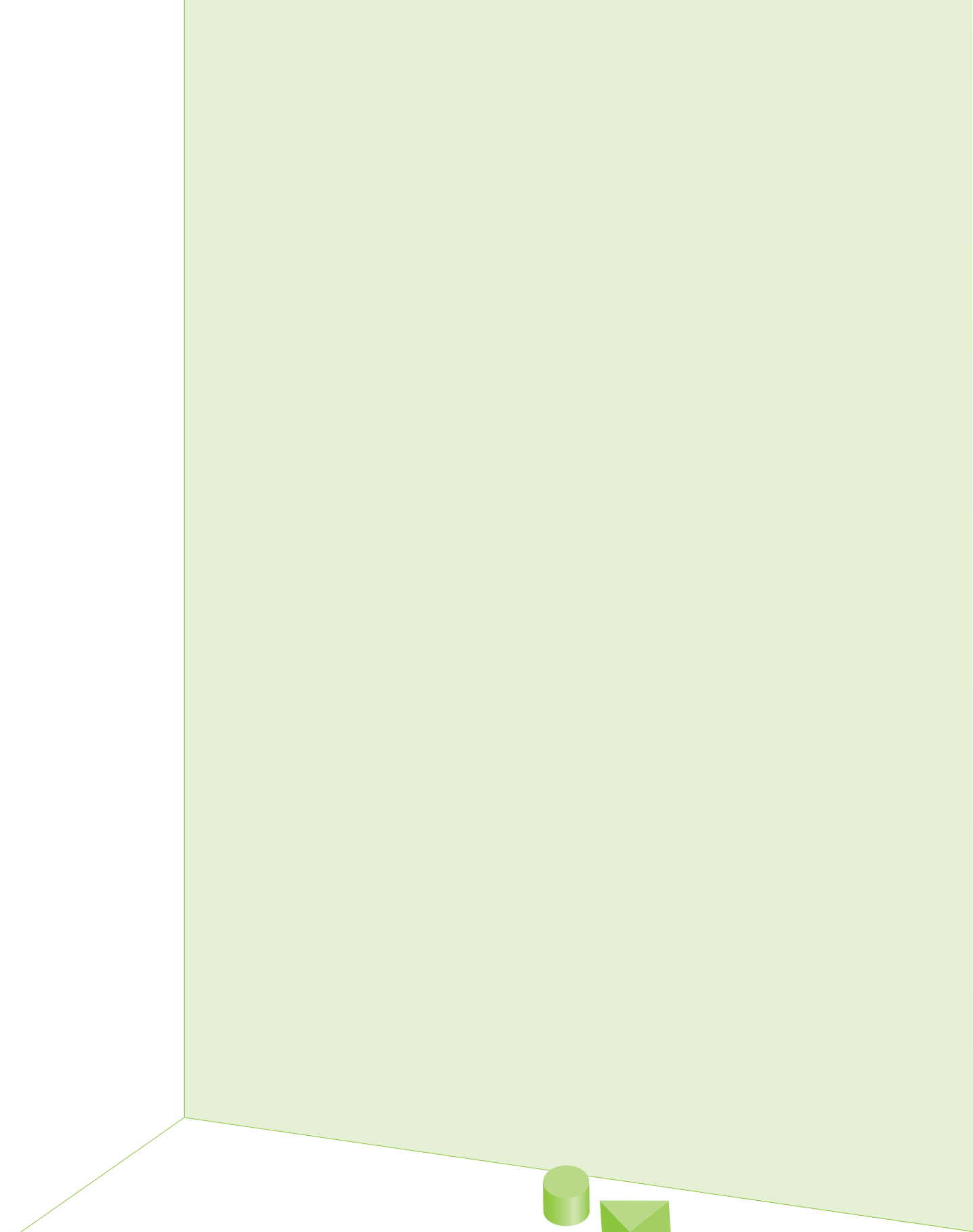
De Inspectie van het Onderwijs is aangewezen als toezichthouder. Zij onderzoekt de scholen op de geleverde kwaliteit. Ouders moeten ervan op aan kunnen dat hun kinderen ook in het buitenland goed onderwijs krijgen. Een groot deel van de scholen slaagt daarin. Met name een aantal scholen voor Nederlandse Taal en Cultuur (NTC) heeft daar echter om uiteenlopende redenen moeite mee. In de afgelopen drie jaar (2006 tot en met 2008) heeft de inspectie circa driekwart van de gesubsidieerde scholen in het buitenland onderzocht. De Nederlandse inspectie laat zich in haar werkzaamheden mede leiden door wat inspecties met een andere

1 Het bestuur van een school ontvangt voor elke leerling op jaarbasis 350 euro en 26 euro ict-subsidie. Voor het afstandsonderwijs zijn dat respectievelijk 499 euro en 26 euro, omdat zij minder diensten afnemen van de Stichting NOB. Het toezicht op de Europese scholen en het Nederlands aandeel daarin is anders geregeld en blijft daarom in dit rapport buiten beschouwing.

nationaliteit of accreditatieorganen vaststellen. Het single-audit principe wordt daarbij gerespecteerd.

Dit rapport geeft, naast de belangrijkste resultaten van de onderzoeken, mogelijke verklaringen voor de gerealiseerde kwaliteit of het gebrek daaraan en een toelichting op risico's. Besturen, scholen en ondersteunende instanties kunnen daar hun voordeel mee doen. Deze publicatie (die ook als brochure wordt verspreid) wil ouders en andere belangstellenden inzicht geven in het onderwijs dat hun kinderen krijgen, om zo een constructieve discussie en samenwerking met de scholen te realiseren.

2 Typering Nederlands onderwijs in het buitenland: variëteit en beweeglijkheid

Ruim tienduizend Nederlandse en Vlaamse kinderen in de leerplichtige leeftijd volgen in het buitenland Nederlands onderwijs. Zij doen dat op scholen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs die door de Nederlandse overheid worden gesubsidieerd. Deze scholen en instellingen voor afstandsonderwijs werken met Nederlandstalige leraren en Nederlandse methodes. Hun hoofddoelstelling is onderwijs te verzorgen dat een garantie biedt voor een goede aansluiting op het Nederlands onderwijs bij terugkeer. Het basisonderwijs is gericht op het aanbieden van de kerndoelen, het voortgezet onderwijs op diplomering van de leerlingen (het Internationaal Baccalaureaat (IB), het Staatsexamen of een Certificaat voor Nederlands als Vreemde Taal).

De verstrekking van overheidsgelden wordt uitgevoerd door de Stichting Nederlands Onderwijs in het Buitenland (Stichting NOB), die tevens onderwijskundige en bestuurlijke ondersteuning verleent. Het toezicht op het Nederlands onderwijs in het buitenland wordt namens de minister uitgeoefend door de Inspectie van het Onderwijs.

Het Nederlandse onderwijs in het buitenland is te onderscheiden in drie varianten:

- dagonderwijs;
- Nederlandse Taal- en Cultuuronderwijs (NTC);
- afstandsonderwijs.

De beschikbaarheid van een van deze vormen van onderwijs bepaalt grotendeels welk onderwijs wordt gevolgd. Het aantal scholen per onderwijsvariant verschilt zeer en varieert bovendien jaarlijks, door de stichting van nieuwe scholen en door de opheffing van andere.

De omstandigheden waarin Nederlandse ouders en hun kinderen in het buitenland verkeren, verschillen sterk. Ook scholen verschillen onderling, in het bijzonder wat betreft leerlingpopulatie, samenstelling en kwaliteit van het personeel en de bestuurlijke continuïteit.

In de volgende paragrafen volgt een typering van de drie te onderscheiden varianten.

2.1 Dagonderwijs

In een beperkt aantal landen bestaan Nederlandse dagscholen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Het betreft in het totaal dertig reguliere scholen (24 voor basisonderwijs en zes scholen voor voortgezet onderwijs) die mede in stand worden gehouden door het ministerie van Defensie, Koninklijke Shell, de Stichting Backershagen en een aantal kleine besturen. Het onderwijs dat zij verzorgen komt overeen met het onderwijs in Nederland, maar kent wel enkele verschillen.

Zo wordt in het basisonderwijs op een aantal scholen het Nederlandse aanbod gecombineerd met het International Primary Curriculum, met name wat betreft de zaakvakken. De scholen voor voortgezet onderwijs in het buitenland beperken zich tot vwo, havo en vmbo-t en kennen (op een uitzondering na) geen beroepsgerichte leerwegen.

De leerlingenpopulatie op dagscholen bestaat voornamelijk uit kinderen van ouders die tijdelijk door hun werkgever zijn uitgezonden. Een groot deel van deze kinderen heeft Nederlandstalige ouders en spreekt thuis Nederlands. Daarnaast is er aantal leerlingen met een Nederlandse en een niet-Nederlandse ouder.

Verreweg de meeste leerlingen van dagscholen bezoeken tijdens hun schoolloopbaan verschillende dagscholen, omdat hun ouders na afloop van hun contract worden uitgezonden naar een ander land. Een deel van de ouders met kinderen in de hoogste groepen van het basisonderwijs besluit terug te keren naar Nederland om ze daar voortgezet onderwijs te laten volgen. Anderen gaan door naar het Nederlandse voortgezet onderwijs in het buitenland. Ook is er een groep die dan overstapt naar internationaal onderwijs.

Dagscholen worden gekenmerkt door een overwegend stabiele bestuurlijke situatie en continuïteit in hun personeelsbestand.

Het aantal dagscholen is in de afgelopen tien jaar afgenomen. Nederlandse bedrijven en multinationale ondernemingen werven in toenemende mate lokale medewerkers en sluiten kortlopende contracten. Ook hebben de Koninklijke Landmacht en Luchtmacht bases in het buitenland gesloten.

2.2 Scholen voor Nederlandse Taal- en Cultuuronderwijs (NTC-scholen)

De grote meerderheid van Nederlandse scholen in het buitenland wordt gevormd door de NTC-scholen (174 voor basisonderwijs en negentig voor voortgezet onderwijs). Het zijn meestal scholen die vallen onder een klein bestuur (slechts één of twee scholen) en door ouders zijn opgericht.

Het NTC-onderwijs bestaat alleen uit lessen in de Nederlands taal en cultuur, die gedurende tenminste drie uur per week worden gegeven. De kerndoelen van dit leergebied staan centraal in dit onderwijs. De leerlingen volgen hun overige onderwijs op reguliere lokale scholen of op internationale scholen. In veel gevallen maken NTC-scholen gebruik van de gebouwen en faciliteiten van andere scholen. Na schooltijd, maar in een aantal internationale scholen ook onder schooltijd (bijvoorbeeld als deel van een Modern Language Department), volgen leerlingen het NTC-onderwijs.

De scholen die NTC-onderwijs verzorgen, hebben te maken met zeer verschillende leerlingenpopulaties. In de wereldsteden komen de leerlingen vooral uit gezinnen die voor een aantal jaren in het buitenland wonen en werken. Veel van deze gezinnen kiezen voor internationaal onderwijs en onderhouden een nauwe band met Nederland. Ook hier wisselen leerlingen tijdens hun schoolperiode nogal

eens van school. Het NTC-onderwijs is dan vaak de continue factor in hun schoolloopbaan.

Van een heel andere situatie is sprake wanneer het gezinnen betreft die zijn geëmigreerd. Voor hen is de (familie)band met Nederland vaak de belangrijkste reden om voor NTC-onderwijs te kiezen. Aansluiten bij het Nederlandse onderwijs is dan minder zwaarwegend. Kinderen van emigranten volgen meestal lokaal onderwijs en moeten soms ver reizen om naar de NTC-school te komen.

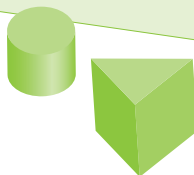
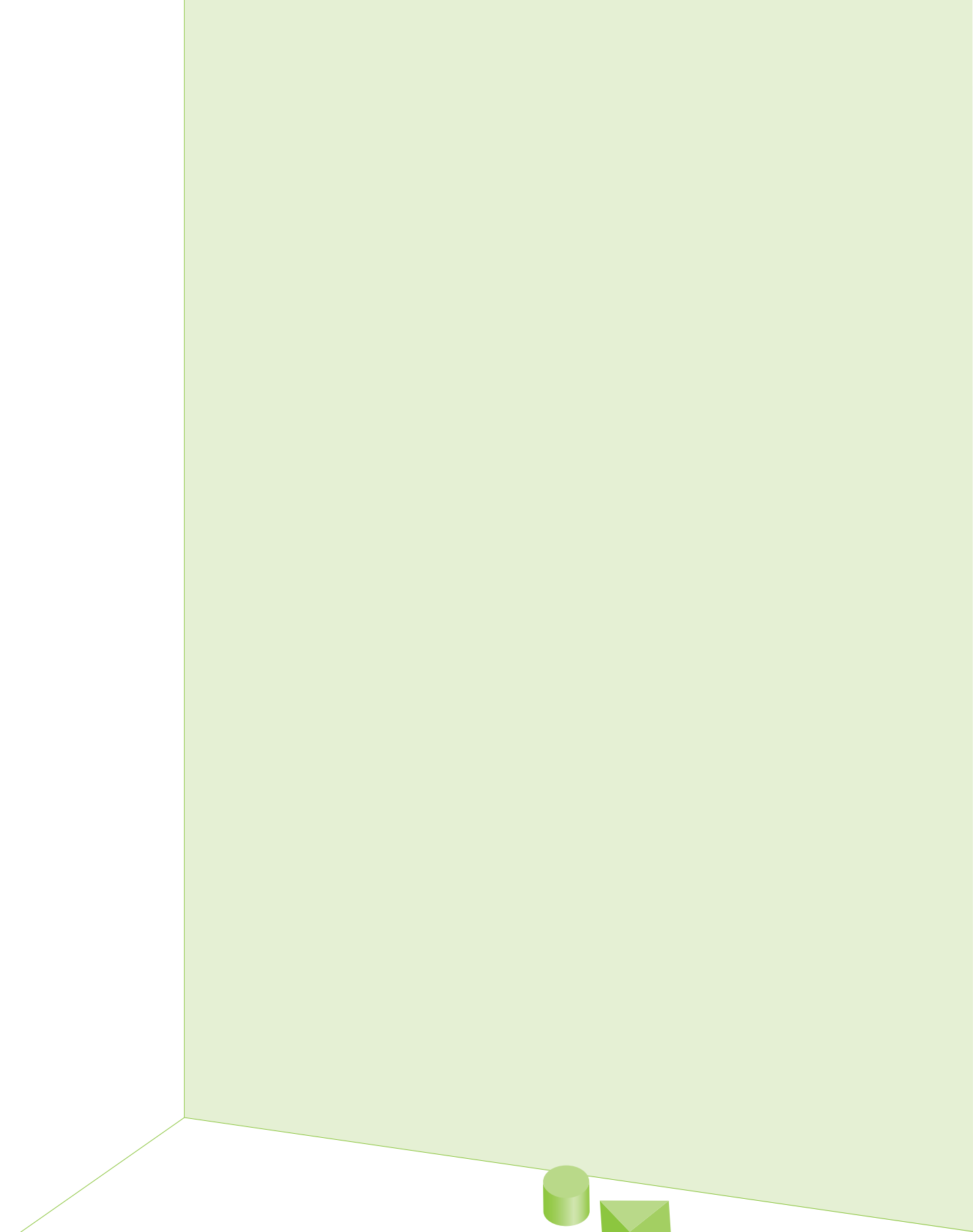
De band met het moederland is sterk bepalend voor het gewicht dat ouders hechten aan de mate waarin het NTC-onderwijs aansluiting garandeert met het onderwijs in Nederland. In zogenaamde 'expat communities' is de motivatie om op het hoogste niveau Nederlands te volgen over het algemeen hoger dan in gemeenschappen van emigranten. Toch hecht men in alle situaties sterk aan de mogelijkheid van NTC-onderwijs. Het aantal locaties groeit dan ook nog steeds.

Een probleem voor de NTC-scholen is stabiliteit. De frequentie waarmee leerlingen in- en uitstromen, is vaak hoog. Parallel daaraan wisselen ook de besturen (waarin hoofdzakelijk ouders zitting hebben) vaak van samenstelling. Dat geeft een grote druk op de continuïteit van het bestuur. In veel scholen is daarnaast sprake van frequente wisseling van personeelsleden of het moeilijk kunnen vinden van bekwame en bevoegde leraren. De continuïteit en stabiliteit van de school vormen daarom een belangrijk aandachtspunt voor veel NTC-besturen.

2.3 Afstandsonderwijs

Het afstandsonderwijs is een vorm van onderwijs waarbij leerlingen en hun ouders via e-mail en andere moderne media gebruik maken van lesmaterialen en de instructie en begeleiding van een leraar van een instelling voor afstandsonderwijs in Nederland. Nederland telt drie van deze instellingen: Edufax (basisonderwijs en voortgezet onderwijs), de Wereldschool (basisonderwijs en voortgezet onderwijs) en de Stichting IBID (bovenbouw voortgezet onderwijs ten behoeve van het internationaal baccalaureaat).

Afstandsonderwijs wordt gevolgd door kinderen van wie de ouders zelf het onderwijs willen verzorgen en door kinderen van gezinnen die in moeilijk bereikbare of geïsoleerde plaatsen verblijven, waar geen Nederlands onderwijs beschikbaar is. Ongeveer duizend leerlingen maken gebruik van het afstandsonderwijs.

3 Inspectietoezicht en bestandsopname

3.1 Ontwikkelingen in het inspectietoezicht

Het inspectietoezicht in Nederland heeft in het afgelopen decennium een sterke ontwikkeling doorgemaakt. Van het maken van beschrijvingen van het onderwijs is de inspectie overgegaan naar het beoordelen van de kwaliteit van het onderwijs. Deze ingrijpende verandering ging gepaard met een grotere openbaarheid en bekendheid van de werkzaamheden van de inspectie.

De ontwikkelingen in het toezicht leiden tot nieuwe taken voor (bijvoorbeeld) besturen die verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van het onderwijs. Zij dienen zicht te houden op en verantwoording af te leggen over de gerealiseerde onderwijskwaliteit. Daarom zijn besturen een belangrijke gesprekspartner voor de inspectie bij de kwaliteitsbeoordeling.

Het inspectietoezicht op de Nederlandse scholen in het buitenland volgt uiteraard deze ontwikkelingen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de gehanteerde toezichtkaders, die afgeleid zijn van de kaders in Nederland, en uit het jaarlijks opvragen bij de besturen van eindopbrengsten van de scholen. Nederlandse toezichtkaders kunnen niet zonder meer worden gehanteerd voor het onderwijs in het buitenland. Er wordt rekening gehouden met locale en regionale situaties.

In de afgelopen drie jaar (de periode van de bestandsopname) heeft de inspectie intensief gewerkt aan de ontwikkeling en invoering van eigentijds, op de situatie toegesneden, onderzoek. Onderzoek dat past bij en herkenbaar is voor de besturen en de scholen in het buitenland.

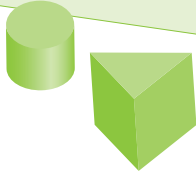
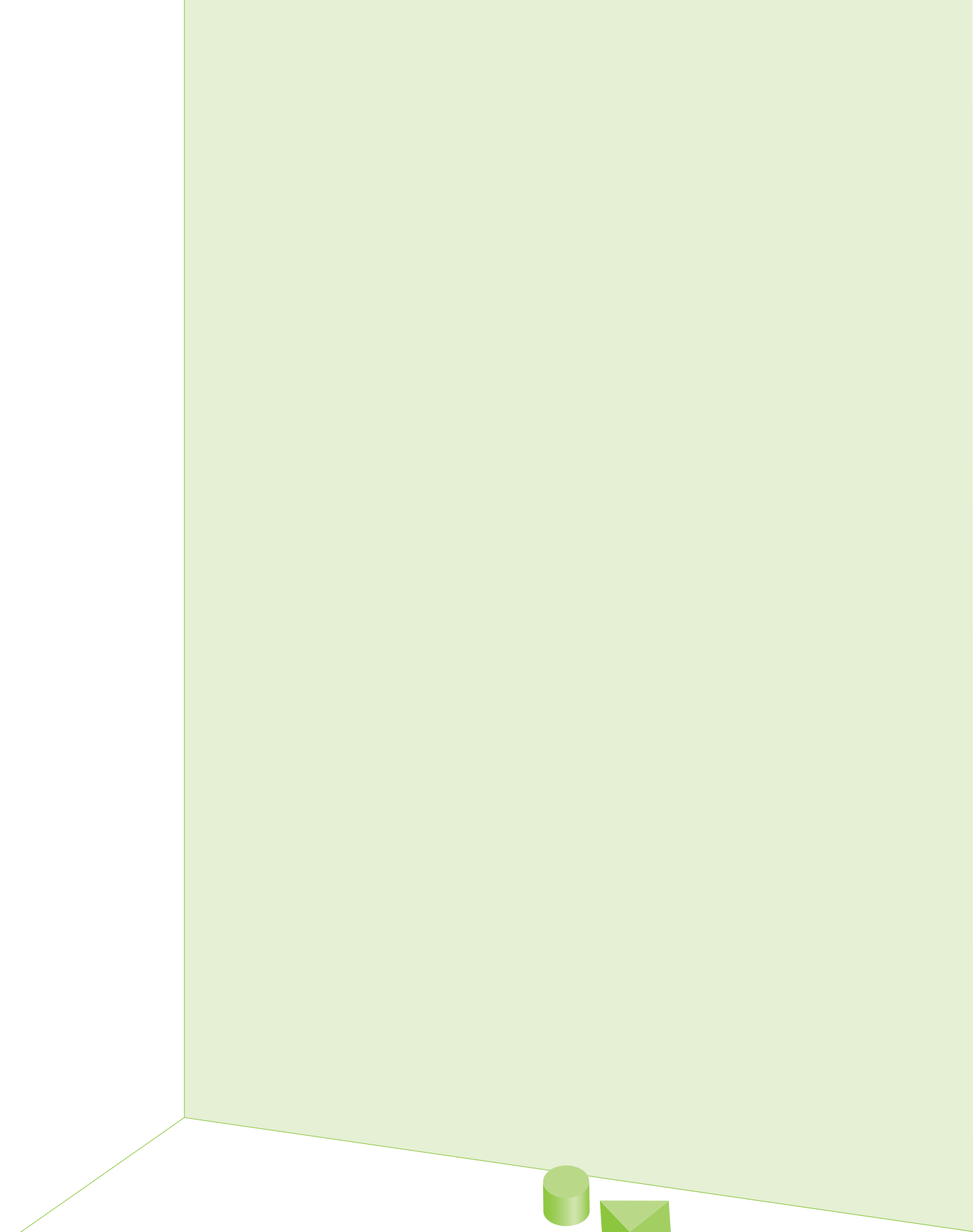
Begin 2006 is gestart met een team van ervaren inspecteurs, die voor een langere periode werkzaamheden in het buitenland uitvoeren. De toezichtkaders zijn aangepast en de rapportages gestandaardiseerd. Er is een model voor digitaal toezicht ontwikkeld, dat zijn waarde inmiddels heeft bewezen. Deze vorm van toezicht wordt niet alleen gehanteerd voor onderzoeken op scholen in afgelegen locaties, maar ook op scholen in landen waar politieke ontwikkelingen onderzoeken onmogelijk maken en in gevallen waar scholen vanwege extreme weersomstandigheden niet kunnen worden bereikt.

3.2 Aanleiding bestandsopname

In 2006 werd een begin gemaakt met het uitvoeren van de bestandsopname. De inspectie wilde daarmee inzicht krijgen in de kwaliteit van alle scholen in het buitenland. Deze bestandsopname heeft daarom het karakter van een nulmeting. Driekwart van alle scholen is in de periode 2006-2008 onderzocht en van elk van deze scholen is een kwaliteitsprofiel opgesteld. De resultaten van die onderzoeken zijn vastgelegd in rapporten en deze worden, zoals in Nederland gebruikelijk, gepubliceerd op de website van de inspectie (www.onderwijsinspectie.nl).

Het bepalen van de kwaliteit van scholen was de eerste doelstelling van de bestandsopname. De tweede doelstelling bestond uit het opstellen van een publicatie over de resultaten van de onderzochte scholen in een breder perspectief. De resultaten van de bestandsopname maken het voor het eerst mogelijk op systematische wijze risico's in kaart te brengen en verklaringen voor tekortschietende kwaliteit aan te geven. Besturen, teams en ondersteunende instanties kunnen lessen trekken uit deze publicatie. Voor betrokkenen en overige geïnteresseerden ontwikkelt de inspectie op basis van deze publicatie een brochure die in de eerste helft van 2009 breed verspreid zal worden.

4 Resultaten bestandsopname

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de bestandsopname besproken. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen dagscholen, NTC-scholen en afstandsonderwijs. Elke paragraaf gaat in op kenmerken van het onderwijs en de resultaten die scholen boekten. Daarna worden verklaringen gegeven voor de resultaten en worden mogelijke risico's benoemd.

4.1 Dagscholen

Evenals in Nederland, zijn er in het buitenland basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs. Deze scholen worden doorgaans bezocht door leerlingen die voor een kortere periode met hun ouders in het buitenland verblijven. Ze keren na een periode van drie of vier jaar terug naar Nederland om daar hun opleiding voort te zetten. In veel gevallen gaan ze naar dezelfde school die ze voor hun vertrek uit Nederland bezochten. Aansluiting is voor deze categorie leerlingen dan ook essentieel.

Dagscholen in het buitenland verschillen niet van dagscholen in Nederland. Het onderwijs wordt gegeven door bevoegde, Nederlandse leraren die voor hun onderwijs gebruik maken van gangbare methodes en leer- en hulpmiddelen. In 2008 ging het om 24 basisscholen en zes scholen voor voortgezet onderwijs.

Tijdens de bestandsopname zijn alle dagscholen onderzocht. Het gaat daarbij om Shell-scholen, defensiescholen, scholen van de Stichting Backershagen en enkele scholen van besturen met één school.

Een aparte plaats neemt het Baccalauréat à Option Internationale (BOI) in. Deze vorm van onderwijs komt in paragraaf 4.4 aan bod.

Shell-scholen

Kenmerken

Shell-scholen bestaan reeds geruime tijd. Daar waar grotere groepen werknemers van dit bedrijf in het buitenland werkzaamheden verrichten, zorgt Koninklijke Shell voor Nederlands basisonderwijs. In het verleden was het onderwijs volledig Nederlandstalig. Daar is verandering in gekomen, omdat Shell tegenwoordig als beleid heeft dat het onderwijs gericht moet zijn op leerlingen als wereldburgers. Het bedrijf biedt daarom de kinderen van zijn werknemers op een achttal plaatsen in de wereld gelegenheid om basisonderwijs in het Nederlands en in het Engels te volgen op de – eigen – scholen. Beide taalstromen zijn meestal ondergebracht in één gebouw en worden als een geheel beschouwd, hoewel zij onafhankelijk van elkaar hun eigen programma afwerken. Momenteel werken op de meeste scholen beide afdelingen gezamenlijk met het International Primary Curriculum (IPC). De directeur van één van de beide taalstromen is tevens directeur van de gehele school. Doorgaans is deze persoon op grote scholen volledig ambulante. De leraar die de leiding heeft over de andere afdeling, is plaatsvervangend directeur. Leerlingen van Shell-scholen die na hun basisonderwijs voortgezet onderwijs gaan volgen in het buitenland, doen dat meestal op internationale scholen, waar de voertaal Engels is.

Resultaten

In de periode van de bestandsopname zijn alle acht Shell-scholen door de inspectie onderzocht. Alle onderzochte scholen realiseren onderwijs van een voldoende tot goede kwaliteit. Dat wil zeggen dat vrijwel alle indicatoren die de inspectie beoordeelt, tenminste voldoende scoorden.

Verklaringen resultaten

Shell-scholen hebben in de afgelopen vijf jaren eindopbrengsten in termen van leerresultaten die boven het landelijk gemiddelde in Nederland liggen.

Shell ziet zelf strikt toe op de kwaliteit van het onderwijs op haar scholen. Het bedrijf laat met een zekere regelmaat de scholen doorlichten op hun ontwikkeling en opbrengsten. Die doorlichting wordt uitgevoerd door een team van onderwijsexperts dat Shell zelf aanwijst.

Daarnaast voert Shell een strikt personeelsbeleid. Personeelsleden worden zorgvuldig geselecteerd. Ze zijn in dienst van de lokale Operating Unit (OU). Door de goede faciliteiten is er een ruime keuze van personeel. De contracten van de meeste personeelsleden gelden voor twee jaar. Aan het eind van elk jaar wordt op basis van gegevens uit functionerings- en beoordelingsgesprekken besloten het contract al dan niet te verlengen.

De scholen zelf beschikken over bevoegde leraren, die regelmatig deelnemen aan bijscholingen, goede gebouwen en leer- en hulpmiddelen.

Het strikte toezien op de kwaliteit van het onderwijs en de randvoorwaarden dragen bij aan een voldoende tot goede onderwijskwaliteit.

Risico's

Vanwege de regelmatige doorlichtingen zijn de risico's gering. De managers houden de vinger aan de pols en kunnen, indien noodzakelijk, op korte termijn ingrijpen.

Defensiescholen

Kenmerken

Het Nederlandse Ministerie van Defensie heeft een viertal onderwijsvoorzieningen in Duitsland: scholen met een programma dat aansluit op het reguliere Nederlandse onderwijs en met Nederlandse leraren. Het gaat om drie basisscholen en een school voor voortgezet onderwijs.

Deze scholen worden wel aangeduid als 'defensiescholen'. Ze zijn dan ook op de eerste plaats bestemd voor kinderen van Nederlands defensiepersoneel. Het zijn echter 'gewone' scholen, die onder bepaalde voorwaarden ook openstaan voor kinderen van ouders die niet tot het defensiepersoneel behoren. De scholen liggen niet op de bases, maar in de dagelijkse woon- en leefomgeving. Het ministerie van Defensie zorgt voor de bekostiging van deze scholen, maar het bestuur is in handen van een regulier schoolbestuur.

Resultaten

In de periode van de bestandsopname zijn zowel de drie basisscholen als de school voor voortgezet onderwijs onderzocht.

Alle onderzochte basisscholen realiseren onderwijs van voldoende tot goede kwaliteit. Alle indicatoren die de inspectie beoordeeld heeft, scoorden tenminste voldoende. De basisscholen realiseerden in de afgelopen drie jaren voor wat betreft hun opbrengsten een voldoende niveau. Dat wil zeggen dat leerlingen aan het eind van de basisschool de leerprestaties leveren die verwacht mogen worden van deze leerlingen.

De inspectie beoordeelt het voortgezet onderwijs als goed. De examenresultaten vormen daarbij een belangrijke maatstaf. De enige school voor voortgezet onderwijs biedt de mogelijkheid zowel de vierjarige vmbo–theoretische als de vmbo–kaderberoepsgerichte leerweg (alleen sector economie, richting administratie) af te sluiten met een diploma. Uit de analyse van alle examenresultaten vanaf de oprichting van de school, kwam naar voren dat tot nu toe alle leerlingen zijn geslaagd.

Verklaringen resultaten

Defensie heeft het bestuur van de scholen uitbesteed. Een bestuur houdt op afstand toezicht op de kwaliteit van het onderwijs. Een gedelegeerd bestuurder toetst regelmatig of het beleid wordt uitgevoerd, zoals het bestuur het heeft bedoeld. Omgekeerd informeert de gedelegeerd bestuurder het bestuur over de ontwikkelingen op de scholen. Er is dus sprake van een sluitend netwerk.

Daarnaast voert Defensie een duidelijk personeelsbeleid. De personeelsleden worden zorgvuldig geselecteerd. Ook bij deze scholen geldt dat door de goede arbeidsvoorwaarden en faciliteiten er voldoende bekwame leraren kunnen worden aangetrokken. Voor benoemingen gelden dezelfde voorwaarden als in Nederland. Elk jaar vinden functioneringsgesprekken plaats. De leraren zijn allen bevoegd en nemen deel aan bijscholingen. De defensiescholen beschikken over goede gebouwen en leer- en hulpmiddelen.

Het strikte toezien op de kwaliteit van het onderwijs en de randvoorwaarden dragen bij aan een voldoende tot goede onderwijskwaliteit.

Risico's

Vanwege de regelmatige toetsingen door de gedelegeerd bestuurder zijn de risico's gering. Deze bestuurder houdt intern toezicht en kan, indien nodig, namens het bestuur ingrijpen.

Stichting Backershagen

Kenmerken

De Stichting Backershagen heeft als missie 'het verzorgen van moedertaalonderwijs aan Nederlandssprekende leerlingen in het buitenland, zelfstandig of als partner van internationaal georiënteerde scholen'.

Backershagen levert op zeven locaties in Europa en het Midden-Oosten maatwerkvoorzieningen. Zij doet dit in nauwe samenwerking met de Stichting Het Rijnlands Lyceum in Nederland en in het buitenland met lokale partners in verschillende landen.

In de huidige organisatie fungeert het stichtingsbestuur op afstand. Het bestuur laat zich bij het bepalen van zijn beleid adviseren door een directeur. Deze geeft leiding aan de organisatie vanuit Nederland en wordt ondersteund door de schoolleider buitenlandse vestigingen en de regiomanager. Samen verzorgen zij, als directie, de aansturing van de buitenlandse vestigingen. Naar verwachting zal Backershagen in de loop van 2009 deel gaan uitmaken van de stichting Het Rijnlands Lyceum.

Resultaten

In de periode van de bestandsopname zijn alle acht scholen/locaties van de Stichting Backershagen in het Verenigd Koninkrijk en het Midden-Oosten onderzocht. Het ging daarbij om Nederlandse Taal en Cultuur (NTC) scholen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs met een verzwaard programma. In verzwaarde programma's worden meerdere vakken in het Nederlands aangeboden. Het onderwijs op de scholen van Backershagen wordt om die reden in dit rapport bij het dagonderwijs ingedeeld.

Alle onderzochte basisscholen realiseren onderwijs van een voldoende tot goede kwaliteit. Dat wil zeggen dat alle indicatoren die de inspectie beoordeelt als voldoende of goed zijn gewaardeerd. De scholen hadden in de afgelopen drie jaren voldoende eindopbrengsten: de leerlingen presteren dus aan het eind van de basisschool op het niveau dat mag worden verwacht.

Twee scholen voor voortgezet onderwijs realiseren goede opbrengsten, dat wil zeggen bovengemiddelde leerresultaten. Uit de analyse van alle examenresultaten vanaf de oprichting van de scholen kwam naar voren dat tot nu toe alle leerlingen zijn geslaagd.

Verklaringen resultaten

Evenals de besturen van de Shell-scholen en de defensiescholen, houdt het bestuur van de Stichting Backershagen toezicht op de kwaliteit van het onderwijs. De Stichting toetst de uitvoering van het beleid en de directie informeert het bestuur over de ontwikkelingen op de scholen.

Ook de Stichting Backershagen voert een duidelijk personeelsbeleid: scherpe selectie van personeelsleden, goede personeelsfaciliteiten, contractuele afspraken en jaarlijkse functionerings- en beoordelingsgesprekken.

Het strikte toezien op de kwaliteit van het onderwijs en de randvoorwaarden dragen bij aan een voldoende tot goede onderwijskwaliteit.

Risico's

De risico's zijn gering. Bestuur, directie en personeel zijn stabiel en de directie stuurt nadrukkelijk op kwaliteit.

Overige dagscholen

Kenmerken

Naast besturen met meerdere scholen bestaan er wereldwijd twaalf besturen met één basisschool, twee besturen met één school voor voortgezet onderwijs en één bestuur met zowel een basisschool als een school voor voortgezet onderwijs. De scholen in deze categorie zijn zeer divers. Zo verschillen ze bijvoorbeeld sterk in grootte: van minder dan vijftig tot meer dan driehonderd leerlingen.

De besturen van de scholen bestaan uit vrijwilligers die veel tijd investeren in de ontwikkeling van de school en het onderwijs. Soms is het moeilijk om bestuursleden te vinden. Afhankelijk van de ligging van de school geldt dat met name voor het aantrekken van bevoegde leraren in het voortgezet onderwijs. Het blijkt in de meeste gevallen met veel moeite toch te lukken.

Bij een aantal van de kleinere scholen is goede huisvesting en een gezonde financiering een voortdurende bron van zorg.

Resultaten

In de periode van de bestandsopname zijn alle zestien scholen onderzocht.

Alle basisscholen, op één na, functioneren adequaat. Dat wil zeggen dat er sprake is van voldoende tot goed onderwijs en dat de leerresultaten van leerlingen een positief resultaat vertonen. De uitzondering, een school die een aantal zaken nog niet op orde had, is een school die tijdens het inspectieonderzoek pas een half jaar bestond. De inspectie constateerde dat diverse zaken nog nader moesten worden uitgewerkt en dat de opbrengsten nog niet beoordeeld konden worden. Dit is aanleiding voor een nieuw inspectieonderzoek over twee jaar (in 2009).

De kwaliteit van het onderwijs op de drie scholen voor voortgezet onderwijs beoordeelde de inspectie om uiteenlopende redenen als onvoldoende.

Het kwaliteitsprofiel van de eerste school laat een onbalans zien tussen de indicatoren van het onderwijsproces en de opbrengsten enerzijds en de oordelen over de kwaliteitszorg en leerlingenzorg anderzijds. Het ontbreekt op deze punten vooral aan een duidelijke structuur, waarmee kwaliteit en continuïteit gewaarborgd kunnen worden. De inspectie beschouwt dat als risicovol, niet in de laatste plaats omdat er duidelijke verschillen in achtergrond en ervaring binnen het team bestaan en er in de praktijk nogal eens wisselingen onder het personeel plaatsvinden.

De inspectie concludeert dat de meeste kernindicatoren op de tweede school van voldoende kwaliteit zijn, evenals de eindopbrengsten. De school heeft echter een onderwijsleerproces dat meer eigentijds kan worden ingericht. Dat is een aandachtspunt. In het masterplan wordt hiervoor beleid uitgezet.

Het systematisch volgen van de leerlingen kan worden verbeterd door de invoering van een gestandaardiseerd, digitaal leerlingvolgsysteem. Het aanschaffen van een dergelijk systeem is wenselijk, zodat het team van leraren de vorderingen van de leerlingen nauwgezet kan volgen en ze efficiënt en inzichtelijk kan registreren.

De derde en laatste scholengemeenschap is een nieuwe, kleine school (opgericht in augustus 2005). De inspectie concludeert dat op deze school, ondanks de inspanningen van betrokkenen, sprake is van een buitengewoon risicovolle situatie en typeert de school daarom als zwak. Er bestaan bijvoorbeeld onvoldoende garanties voor een gezonde financiële situatie, voor een geschikte huisvesting op afzienbare termijn en voor de bekostiging van meer eerstegraads bevoegde docenten.

In deze omstandigheden kregen de kwaliteitszorg, de toetsing, de (verdere) uitwerking van het programma nog onvoldoende aandacht.

Door het ontbreken van een gestandaardiseerde vorm van toetsing kon de inspectie de leerresultaten van de leerlingen niet beoordelen.

Verklaringen resultaten

De bestuurlijke situatie op één van de scholen voor voortgezet onderwijs wijkt af. De bestuurder is eigenaar van de school. Op de andere twee scholen is sprake van een bestuurlijke aansturing die vergelijkbaar is met die van scholen in Nederland.

Contextfactoren vormen een belangrijke verklaring voor het achterblijven van de kwaliteit van het onderwijs; een langdurige periode met directeuren die elkaar na korte tijd opvolgden, gebrek aan en onzekerheid over financiën, onduidelijkheid over het te voeren beleid en op het toezien op de uitvoering ervan, gebrek aan voldoende gekwalificeerd personeel, inadequate huisvesting (zoals het ontbreken van goed toegeruste praktijklokalen) en te weinig leerlingen, waardoor de school geen volwaardig onderwijspakket kan aanbieden.

Risico's

Een van de grootste risico's bij het starten van een school door een bestuur is een te vroege start na een onvoldoende voorbereiding. Enkele enthousiaste betrokkenen zijn overtuigd van een concept voor een school en willen daarmee op zo kort mogelijk termijn starten. Een adequate doordenking van beleid en uitvoering blijft vaak achterwege. De school heeft dan vanaf de start te maken met inadequate startvoorwaarden voor het realiseren van goed onderwijs.

Andere belangrijke risicofactoren in het voortgezet onderwijs zijn het hebben van te weinig gekwalificeerde leraren en mutaties in het management. Daardoor kan continuïteit in het onderwijs niet gegarandeerd worden.

Overigens merkt de inspectie op dat op twee van de drie scholengemeenschappen onlangs besturen zijn aangetreden die krachtig optreden en met de benoeming van nieuwe directeuren een (her)start hebben gemaakt.

4.2 NTC-scholen

NTC-scholen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs vormen de meerderheid van gesubsidieerde Nederlandse scholen in het buitenland. Tijdens de bestandsopname bezocht de inspectie 127 van de 174 NTC-scholen voor basisonderwijs en 62 van de 90 NTC-scholen voor voortgezet onderwijs.

Kenmerken

Verreweg de meeste NTC-scholen geven drie uur onderwijs per week. Afhankelijk van de mogelijkheden die lokale of internationale scholen bieden, gebeurt dit onder of na schooltijd. Veel NTC-scholen verzorgen hun onderwijs na de dagschool van leerlingen. Dat betekent dat de leerlingen overdag onderwijs krijgen op een lokale of internationale school en na afloop van de schooldag op één of meerdere dagen onderwijs krijgen op de NTC-school. Centraal op de NTC-school staan Nederlandse Taal en Nederlandse Cultuur.

NTC-scholen hebben te maken met een zeer diverse populatie. Er zijn leerlingen van Nederlandse ouders, waar Nederlands thuis de voertaal is, maar ook leerlingen uit gemengde gezinnen, waar in meerdere of mindere mate thuis Nederlands wordt gesproken. Een derde categorie bestaat uit kinderen voor wie Nederlands een nieuwe taal is. NTC-onderwijs vereist een aantrekkelijk en gedifferentieerd

aanbod om alle leerlingen aan hun trekken te laten komen.

De doelstellingen van het onderwijs variëren van het behalen van de kerndoelen of een diploma in het voortgezet onderwijs tot het beheersen van Nederlands op een elementair niveau.

Veel ouders hechten belang aan deze vorm van onderwijs,. Zij zijn van plan voor een langere periode in een land te verblijven, maar willen de band met Nederland niet verliezen. Een deel van de leerlingen zet na het voortgezet onderwijs hun schoolloopbaan in Nederland voort op een hogeschool of universiteit.

Resultaten

In de periode van de bestandsopname is 70 procent van de NTC-scholen voor basisonderwijs en driekwart van de NTC-scholen voor voortgezet onderwijs onderzocht. Het beeld van de kwaliteit van de NTC-scholen is divers.

Basisonderwijs

Van de onderzochte NTC-scholen voor primair onderwijs realiseerde ongeveer zeventig procent een voldoende of goede kwaliteit. Het merendeel van deze scholen behaalt met haar leerlingen voldoende leerresultaten. Dat geldt met name voor de leerlingen bij wie thuis Nederlands wordt gesproken. Scholen waar goed onderwijs wordt gegeven, weten ook met leerlingen uit gemengde gezinnen voldoende leerresultaten te bereiken.

Zwakke scholen blijven met name achter op de kwaliteitszorg, delen van het leerstofaanbod en de leerlingenzorg. Deze scholen brengen de leerresultaten van hun leerling onvoldoende in beeld, waardoor de inspectie deze niet kan beoordelen.

De inspectie signaleert met name ten aanzien van het toetsen van leerlingen wel een kentering. In toenemende mate volgen scholen hun leerlingen met een leerlingvolgsysteem, waardoor ze het onderwijs beter kunnen afstemmen op hun uiteenlopende onderwijsbehoeften.

Voortgezet onderwijs

Van de onderzochte NTC-scholen voor voortgezet onderwijs is iets meer dan 75 procent van voldoende of goede kwaliteit.

Goede scholen voor voortgezet onderwijs werken toe naar diplomering. Leerlingen worden in staat gesteld een IB-diploma te behalen en een staatsexamen Nederlands te doen of een certificaat voor Nederlands als vreemde taal te behalen. Deze diploma's vormen voor leerlingen bij terugkeer naar Nederlands het toegangsbewijs voor het hoger onderwijs.

Een aantal scholen voor voortgezet onderwijs biedt uitsluitend onderwijs voor de eerste twee of drie leerjaren. Het ontbreekt soms aan informatie voor ouders over de mogelijkheden na deze drie jaar. Bij de intake dient echter duidelijk te zijn hoe de school leerlingen naar een diploma of certificaat leidt, of hoe de school doorverwijst ná het derde leerjaar, als zij zelf geen onderwijs voor de bovenbouw aanbiedt.

Het beeld van het NTC-onderwijs aan kinderen die Nederlands als een nieuwe taal leren, is zorgwekkend. Veel van deze leerlingen bereiken slechts een zeer elementair niveau van het Nederlands.

Verklaringen resultaten

NTC-scholen verschillen niet alleen sterk in kwaliteit, maar ook in grootte. Er zijn scholen met tien leerlingen (dat is de ondergrens voor het in aanmerking komen voor subsidie), maar ook scholen met 350 leerlingen. Het merendeel van de scholen heeft tussen de twintig en vijftig leerlingen.

De grootte van een school is slechts ten dele een verklaring voor de kwaliteit van het onderwijs. Er zijn goede kleine scholen en scholen met veel leerlingen met een matige kwaliteit. Wel is duidelijk dat kleine scholen veel moeite hebben om de eindjes aan elkaar te knopen. Ze kunnen soms slechts met veel moeite een leraar financieren, waardoor een beperkt budget overblijft voor de aanschaf van leermiddelen en toetsmaterialen. Ook hebben kleine scholen dikwijls moeite met het aantrekken van bestuursleden en het aanstellen van een leraar voor een langere periode. Scholen op afgelegen plekken hebben daar nog eens extra veel moeite mee.

Risico's

Een van de grootste risico's bij het starten van een NTC-school is dat dit te snel gebeurt, met onvoldoende voorbereiding. Visie ontbreekt vaak nog, beleid en uitvoering komen moeizaam op gang. Er zijn vaak te weinig voorwaarden gerealiseerd om goed onderwijs mogelijk te maken. Ook andere belangrijke factoren die een belemmering voor de schoolontwikkeling en continuïteit kunnen vormen, zijn hier vaak aanwezig: te weinig gekwalificeerd personeel en veel mutaties.

Een tweede belangrijk risico is het isolement. Een aantal scholen beschikt over een beperkt netwerk, verkeert in een isolement en krijgt daardoor onvoldoende impulsen voor het verbeteren van de kwaliteit van zijn onderwijs.

Een laatste risico vormt het gemis aan een referentiekader voor het onderwijs, waardoor het bestuur en het team niet weten aan welke kwaliteitscriteria zij dienen te voldoen. Werken vanaf de oprichting van de school met criteria voor goed onderwijs, voorkomt veel reparaties achteraf.

4.3 Afstandsonderwijs

Afstandsonderwijs vormt, naast dagonderwijs en NTC-onderwijs, de derde vorm van onderwijs in het buitenland. Er zijn drie instellingen die afstandsonderwijs verzorgen: Edufax, De Wereldschool en IBID. In totaal bedienen deze instellingen circa duizend leerlingen (basisonderwijs en voortgezet onderwijs) die zich op afgelegen plaatsen in het buitenland bevinden en daarom niet van dagonderwijs of NTC-onderwijs gebruik kunnen maken.

Kenmerken

Edufax

Edufax is een instelling die de onderwijskundige begeleiding kan verzorgen van leerlingen die voor een kortere of langere periode in het buitenland verblijven. Dit onderwijs kan worden getypeerd als onderwijs-op-afstand. Het accent van het verzorgen van onderwijs-op-afstand lag voorheen vooral op de dienstverlening tijdens het verblijf in het buitenland. Die dienstverlening is uitgebreid tot een zogenaamde driefasenbegeleiding: van vertrek tot en met verblijf en vervolgens terugkeer naar Nederland.

De Wereldschool

De Wereldschool verzorgt onderwijs aan kinderen van drie tot achttien jaar. Kinderen kunnen alle vakken volgen of werken met deelpakketten, bijvoorbeeld Nederlands als aanvulling op het onderwijs van een internationale school. De IVIO-Wereldschool is een zelfstandige rechtspersoon, voortgekomen uit de Stichting IVIO (Instituut Voor Individuele Ontwikkeling). Sinds 1948 verzorgt de Wereldschool lesprogramma's voor Nederlandstalige kinderen die voor korte of langere tijd in het buitenland verblijven of geëmigreerd zijn. In 1982 besloot het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het onderwijs van de Wereldschool te subsidiëren.

IBID

De Stichting IBID stelt zich ten doel het opzetten en begeleiden van de lessen Dutch A1 in het tweejarige 'diploma years' programma van het IB (=International Baccalaureate).

De lessen zijn voor Nederlandstalige leerlingen, woonachtig in het buitenland, die daar een school bezoeken met geaccrediteerd IB-diplomaprogramma en die graag Nederlands als moedertaal (=A1) in hun curriculum willen opnemen. Als er geen docent op de school is of een docent kan niet op regelmatige basis lesgeven, dan kan een leerling geregistreerd worden voor het volgen van Dutch A1 Standard Level, self-taught school supported programme. Dit mag alleen indien er minder dan zes kandidaten op school zijn voor Nederlands A1, en de optie is zoals gezegd alleen mogelijk op Standard Level.

De Stichting IBID heeft als doel leerlingen voor te bereiden op het examen dat ze in het tweede IB-jaar moeten afleggen. Een IB-diploma met Nederlands als A1-taal biedt in principe de garantie voor toelating tot een Nederlandse universiteit.

Resultaten

Op alle elementen (kwaliteitszorg, onderwijspraktijk en opbrengsten) is de onderwijskwaliteit op alle scholen voor afstandsonderwijs goed. De kwaliteitsoordelen per indicator zijn voor Edufax op één na voldoende en voor De Wereldschool voldoende. Edufax en de Wereldschool voeren bovendien veranderingsprocessen door. Die moeten leiden tot afstandsinstituten die aan behoeften kunnen voldoen van leerlingen in een continu veranderende telecommunicatieomgeving. Het onderwijs van deze instellingen is duidelijk innovatief en gericht op de toekomst.

Ook het onderwijs van IBID is van voldoende kwaliteit. Dat is bij deze school goed te zien aan de leerresultaten. Het wereldwijde gemiddelde cijfer (op een zeven-puntschaal) schommelde tussen 2000 en 2008 rond de 5. Het gemiddelde van de IBID-leerlingen in die periode ligt ook vrij constant op een 5 (nooit lager), een enkele keer zelfs op 6.

Verklaringen resultaten

De instellingen voor afstandsonderwijs vormen een aparte, kleine groep. De inspectie heeft de kwaliteit van hun activiteiten onderzocht. Ook voor deze groep is het waarderingskader, zoals de inspectie dat in Nederland hanteert, het uitgangspunt. Specifieke aandacht is besteed aan de werkzaamheden van de leraren en het e-mailverkeer tussen leraren, leerlingen en ouders.

De managers van Edufax en De Wereldschool zien zelf via hun kwaliteitszorg toe op het niveau en de ontwikkeling van het onderwijs. Interne evaluaties worden met een zekere regelmaat uitgevoerd. Het zelf toezien op het aanbod in relatie tot de markt, gecombineerd met interne onderzoeken, draagt bij aan voldoende tot goed onderwijs.

IBID beschikt over een bestuur dat zich door de directeur laat informeren over het onderwijs. Kort geleden heeft ook een intensivering van de kwaliteitscontroles plaatsgevonden.

Risico's

De risico's zijn gering. Bestuur, managers en personeel vormen een stabiele groep die op kwaliteit stuur.

4.4 Baccalauréat à Option Internationale (BOI)

Kenmerken

Nederlandse en Vlaamse leerlingen van het Lycée International Saint Germain-en-Laye en het Lycée International Ferney-Voltaire volgen, naast het gewone curriculum van een Franse staatsschool, lessen Nederlands, geschiedenis en aardrijkskunde, verzorgd door Nederlandse docenten. Op het Collège en het Lycée gaat het om vier uur per week Nederlandse taal- en letterkunde en twee à drie uur per week aardrijkskunde en geschiedenis.

Ter afsluiting van de middelbare school bestaat er voor bovengenoemde leerlingen het Baccalauréat à Option Internationale. Zowel schriftelijk als mondeling leggen zij in het Nederlands de examenonderdelen Nederlandse taal- en letterkunde, aardrijkskunde en geschiedenis af. Deze onderdelen maken deel uit van hun Franse baccalauréat.

Bij het samenstellen, afnemen en beoordelen van deze examens werkt de Nederlandse Inspectie van het Onderwijs samen met de Franse en de Vlaamse inspectie.

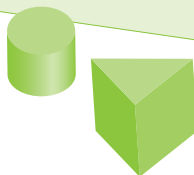
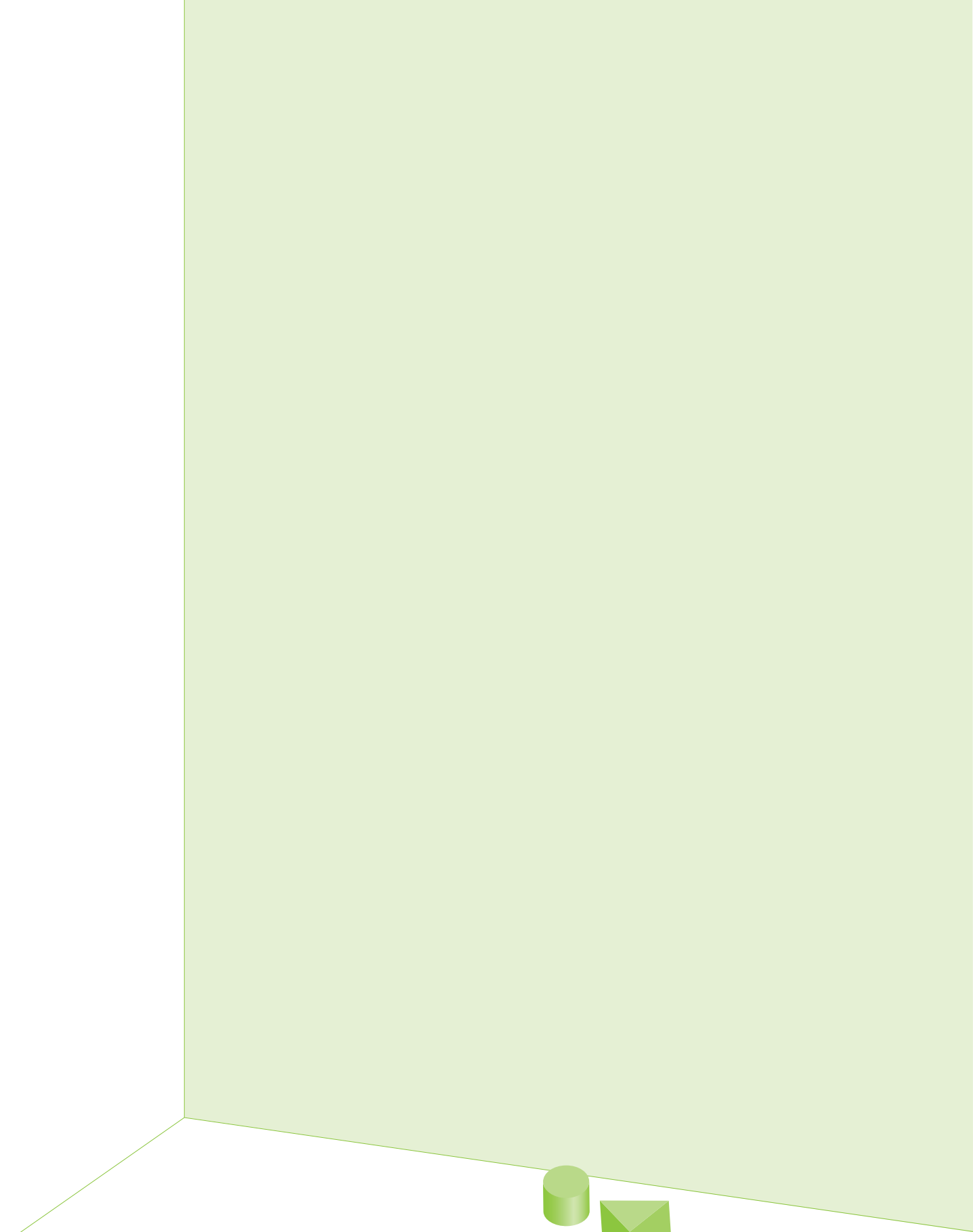
Het schriftelijk examen wordt samengesteld door de Nederlandse Inspectie van het Onderwijs. Deze maakt daarvoor een keuze uit de opgaven die de docenten hebben opgesteld en door de Franse inspectie zijn goedgekeurd.

Afname en beoordeling van het mondeling examen en de beoordeling van het schriftelijk examen vinden plaats onder auspiciën van de Nederlandse en Vlaamse inspectie.

Resultaten

Tot nu toe zijn alle kandidaten die in de loop van de jaren hebben deelgenomen aan dit examen geslaagd.

5 Conclusies

Door onbekendheid bestonden tot nu toe veel misverstanden over het gesubsidieerde Nederlands onderwijs in het buitenland en de effecten daarvan op de (verdere) schoolloopbaan van jongeren. De omvang en de mogelijkheden van dit onderwijs worden vaak onderschat.

Toch volgen iets meer dan tienduizend leerlingen Nederlands onderwijs in het buitenland op meer dan driehonderd locaties. Het aantal leerlingen groeit nog jaarlijks. De inspectie voert jaarlijks ongeveer negentig onderzoeken uit.

In dit hoofdstuk worden eerst de conclusies gepresenteerd van de onderwijskwaliteit van de Nederlandse scholen in het buitenland (5.1). vervolgens wordt ingegaan op de bestuurskracht (5.2) en op de (noodzaak van) samenwerking en partnerschap (5.3).

5.1 Onderwijskwaliteit

Dagonderwijs

De opbrengsten van het dagonderwijs (het behalen van goede toetsresultaten en examenresultaten) variëren van voldoende tot goed. De scholen voor basisonderwijs realiseren op één na voldoende tot goede kwaliteit. In het voortgezet onderwijs leveren drie scholen iet de noodzakelijke kwaliteit.

Over het dagonderwijs kan de inspectie kort zijn: de basisscholen leveren op een enkele uitzondering na over de volle breedte een voldoende tot goed kwaliteit. De uitzondering betreft een enkele 'eenpitter' die pas was gestart.

In het voortgezet onderwijs leveren drie van de zes dagscholen niet de noodzakelijke kwaliteit. Bij deze scholen spelen, naast het beleid, vooral contextfactoren een rol bij de onvoldoende onderwijskwaliteit.

NTC-scholen

De opbrengsten van NTC-scholen geven een gevarieerd beeld: ongeveer 70 procent van de NTC-scholen voor basisonderwijs en iets meer dan 75 procent van de NTC-scholen voor voortgezet onderwijs leveren voldoende tot goede kwaliteit. De onvoldoende inspectiebeoordelingen worden voornamelijk veroorzaakt door het ontbreken van opbrengstgegevens. Veel scholen zijn na het inspectieonderzoek deze gegevens in kaart gaan brengen.

Vijftien NTC-scholen met een onvoldoende kwaliteit in 2006, zijn in 2008 opnieuw beoordeeld (zie bijlage III). Tien scholen verbeterden hun kwaliteit substantieel. Drie scholen hadden tot kort voor het tweede onderzoek te maken gehad met ongunstige contextvariabelen en twee scholen ontvingen opnieuw een onvoldoende beoordeling. De Stichting NOB heeft daarop besloten geen subsidie meer aan deze twee onvoldoende scholen te verlenen.

De onderwijskwaliteit op NTC-scholen is wisselend en varieert van zwak tot goed. De meerderheid van de NTC-scholen is van voldoende tot goede kwaliteit. Op zwakke scholen signaleerde de inspectie onder meer veel personeelsmutaties, niet-gekwalificeerd personeel, onervaren bestuurders alsmede een inadequate kwaliteitszorg, een (deels) gedateerd aanbod, onvoldoende onderwijstijd en te weinig zicht op de opbrengsten van het onderwijsleerproces.

In enkele gevallen belemmeren contextfactoren in belangrijke mate de kwaliteit van het onderwijs. Voorbeelden daarvan zijn: de onmogelijkheid om gekwalificeerde leraren aan te trekken, separaat opererende besturen en scholen die onvoldoende contact onderhouden met het onderwijs in Nederland en de Stichting NOB en daardoor belangrijke ontwikkelingen niet volgen en implementeren in het onderwijs. Deze groep scholen loopt permanent achter de feiten aan en ziet geen mogelijkheden om de situatie te veranderen. Ze onderkennen zelf in onvoldoende mate het ontbreken van de vereiste kwaliteit en wijzen ouders (bij de onmogelijkheid van het realiseren van een aanvaardbare kwaliteit) onvoldoende op de mogelijkheden van afstandsonderwijs.

Afstandsonderwijs

Edufax, De Wereldschool en IBID leveren allemaal voldoende onderwijskwaliteit. Edufax en De Wereldschool werken aan een meer eigentijdse kwaliteitszorg en het moderniseren van hun aanbod. Extra zorg voor, met name, de ondersteuning van de mondelinge taalvaardigheid dient daarbij een belangrijk onderwerp te zijn. Aan die belangrijke deelvaardigheid is in het verleden te weinig aandacht besteed. Door de ontwikkeling van de techniek bestaan daarvoor nu wel technische mogelijkheden die perspectief beiden.

IBID (de kleinste van de instellingen die afstandsonderwijs verzorgen) voorziet wel in de ondersteuning van de mondelinge taalvaardigheid, door regelmatige, telefonische contacten met leerlingen.

Toekomstbeeld

Door de verwachte toename van het aantal scholen met een leerlingvolgsysteem zal de kwaliteit verder toenemen. Besturen, teams, ouders en leerlingen krijgen zicht op het onderwijs en daardoor kunnen gepaste maatregelen genomen worden op onderdelen die nog niet op orde zijn.

Een groot deel van de Nederlandse scholen in het buitenland zit op grote afstand van Nederland. Het is vooral voor een aantal kleinere NTC-scholen moeilijk (beperkte financiële middelen), maar niet onmogelijk, om effectieve en nuttige contacten met het onderwijsveld in Nederland te onderhouden. Deze contacten zijn van cruciaal belang voor de (verdere) ontwikkeling van hun onderwijs. E-mail biedt daarvoor slechts een gedeeltelijke oplossing.

Dat er behoefte bestaat aan ondersteuning blijkt uit de grote belangstelling van bestuurders en teams voor de jaarlijkse bijscholing die door de Stichting NOB wordt georganiseerd. De inspectie is bezorgd over scholen die deze en andere mogelijkheden van contacten over het onderwijs onderbenutten. Zij ziet een adequaat netwerk, het benutten van vormen van professionalisering en het samenwerken met andere scholen (zowel in Nederland als in de eigen regio) als een belangrijke stimulans voor goed onderwijs.

5.2 Bestuurskracht

Dagscholen

De bestuurlijke aansturing is op het merendeel van de dagscholen in orde. Dat wil zeggen dat de scholen doorgaans beschikken over ervaren bestuurders. In veel gevallen zijn er, naast het bestuur, professionele ondersteuners betrokken ('kwaliteitsmanagers'). Zij houden zicht op de kwaliteit van het onderwijs en rapporteren aan het bestuur. Het bestuur heeft op basis van deze en 'eigen' rapportages zicht op de daadwerkelijke kwaliteit en formuleert op basis van alle rapportages nieuw beleid.

NTC-scholen

Er zijn maar enkele besturen die meerdere NTC-scholen aansturen. Veel van deze besturen hebben ervaring en deskundigheid in huis en bewaken zelf de kwaliteit van het onderwijs op hun scholen.

Anders ligt het bij de besturen met maar één NTC-school. Het merendeel van de bestuurders van deze groep scholen bestaat uit betrokken ouders en vrijwilligers. Er is sprake van veel mutaties onder de bestuursleden en het beleid wordt nogal eens geformuleerd of aangegeven door de directeur van de school. Veel bestuurders baseren zich te eenzijdig op de rapportages of presentaties van hun eigen directeuren en verifiëren in onvoldoende mate zelf de kwaliteit van het onderwijs. De inspectie constateert dat met name veel NTC-scholen pas recent een start hebben gemaakt met de ontwikkeling van de interne kwaliteitszorg. De mogelijkheid voor het professionaliseren van het bestuur zijn beperkt, omdat ze dikwijls op grote afstand van Nederland zitten, ze weinig tijd hebben en de middelen beperkt zijn.

Afstandsonderwijs

Edufax en De Wereldschool zijn commerciële organisaties. In principe voert de directeur van het bedrijf de bestuurstaken uit en beoordeelt de kwaliteit van het onderwijs. De kwaliteitszorg in deze instellingen is voldoende. Wel kan volgens de inspectie een meer geformaliseerde beoordeling van de kwaliteit leiden tot meer betrouwbare oordelen.

Bij IBID is er sprake van een regulier bestuur. Een duidelijke structuur voor de kwaliteitszorg kan de kwetsbaarheid van het onderwijs in het geval van mutaties verminderen.

5.3 Samenwerking en partnerschap

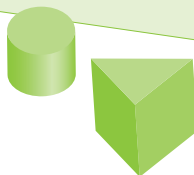
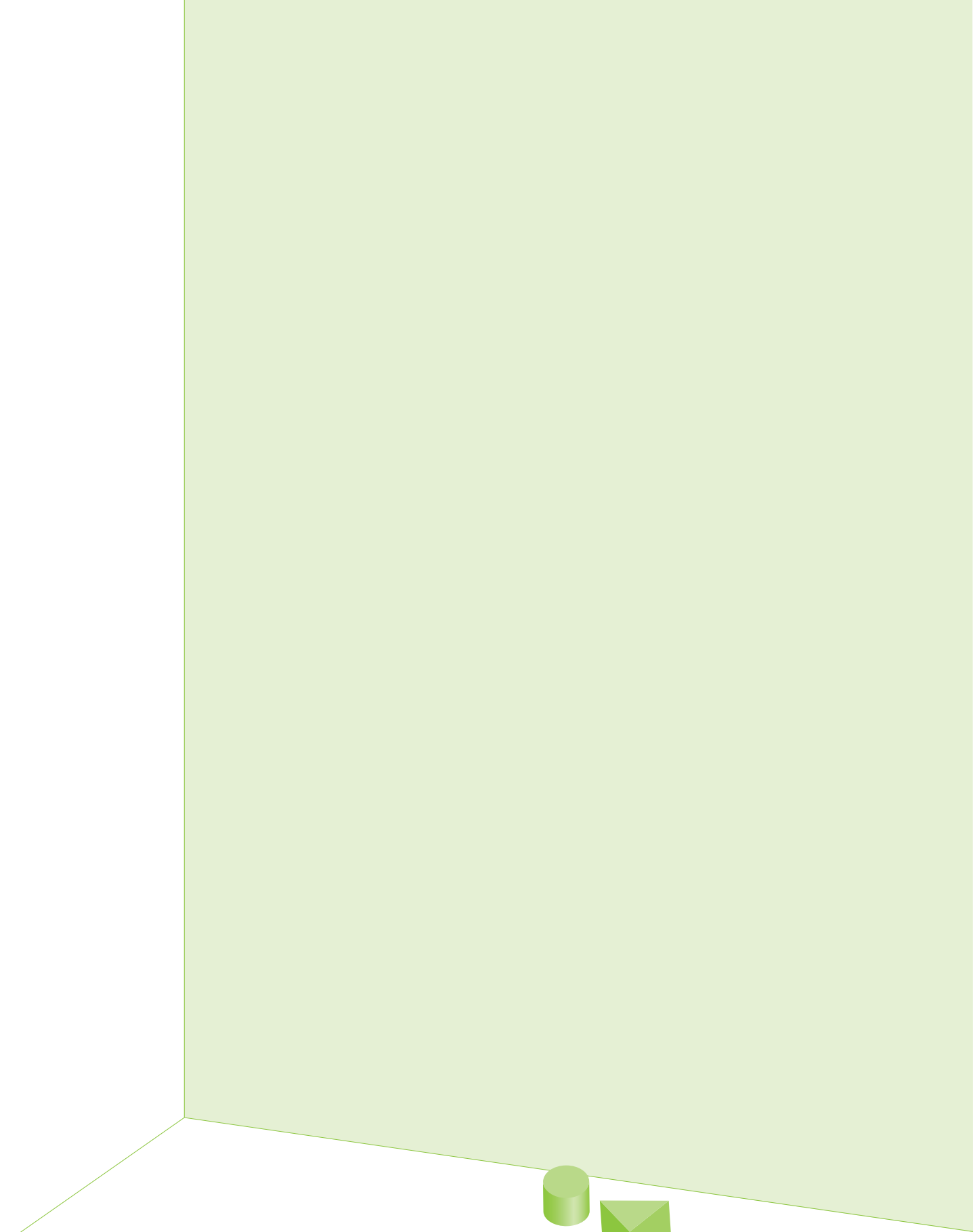
Uit vele inspectieonderzoeken blijkt duidelijk dat nog veel scholen in het buitenland solitair opereren. Dat geldt voor zowel het bestuur als de teams van de scholen. In de afgelopen jaren heeft de Stichting NOB bij de professionalisering van scholen en besturen een belangrijke rol gespeeld. Daartoe is ze door de overheid in het leven geroepen. In toenemende mate maken scholen gebruik van het aanbod van deze stichting, dat door scholen – meer dan voorheen – als waardevol wordt beschouwd.

Scholen die een goede kwaliteit leveren, beschikken doorgaans over een uitgebreid netwerk in de eigen regio en laten zich ondersteunen door de Stichting NOB. Daarenboven onderhouden zij veelal contacten met reguliere Nederlandse basisscholen.

Met die scholen wordt informatie uitgewisseld en in sommige gevallen stelt de partnerschool ook bruikbare materialen ter beschikking.

Met name de NTC-scholen die problemen hebben met het realiseren van voldoende onderwijskwaliteit, opereren nogal eens (bewust of onbewust) solitair. Ze kennen de diensten van de Stichting NOB onvoldoende en maken daar dan ook maar weinig gebruik van. Hetzelfde geldt voor contacten met andere NTC-scholen. Daardoor besteden NTC-scholen veel tijd aan het 'uitvinden van het wiel'.

6 Perspectief: lessen voor de toekomst

De Inspectie van het Onderwijs geeft niet alleen oordelen over de kwaliteit van het onderwijs, maar wil ook bijdragen aan verbetering van die kwaliteit, door scholen handvatten te bieden om de onderwijskwaliteit vast te houden en te verbeteren.

6.1 Eigentijds inspectietoezicht

In dit rapport is al eerder ingegaan op de verschillen tussen het onderwijs in Nederland en het buitenland. Het toezicht in Nederland is ingrijpend gewijzigd en is richtinggevend voor het toezicht in het buitenland. De inspectie zal in de komende periode het onderwijs blijven volgen, waarbij zij uitgaat van vier basale uitgangspunten:

- het bestuur is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs en dient daarover verantwoording af te leggen aan haar omgeving en aan de toezichthouder. Dat kan door kwaliteitsmetingen, waarvan de resultaten worden vastgelegd in onderwijskundige en financiële jaarverslagen. De inspectie zal het bestuur op de gerealiseerde kwaliteit aanspreken;
- de inspectie zal de leerresultaten van leerlingen jaarlijks opvragen en daarover zo nodig communiceren met de besturen van scholen;
- de inspectie zal haar toezichtactiviteiten handhaven. Dat betekent dat de inspectie scholen één keer in de vier jaar onderzoekt (basistoezicht). Bij scholen die veel problemen hebben met het realiseren van een voldoende kwaliteit zal de inspectie haar toezicht intensiveren (aangepast toezicht);
- het inspectietoezicht is zo ingericht dat besturen van scholen op een eenvoudige, digitale wijze gegevens kunnen aanleveren en onderzoeken op locatie een geringe tijdsinvestering kosten.

Besturen worden bij achterblijvende kwaliteit door de inspectie daarop aangesproken. Zij moeten aangeven welke verbeteringen ze aanbrengen en inschatten welke verbeterdoelen daarmee worden gerealiseerd. De inspectie controleert zwakke scholen daarop.

6.2 Krachtige en duidelijke ondersteuning

Stichting NOB hanteert bij de intake en subsidieverzoeken van schoolbesturen subsidievoorwaarden en houdt besturen daaraan. Een bestuur dat niet aan de basale voorwaarden voldoet, ontvangt geen subsidie. Dit kan betrekking hebben op bijvoorbeeld onvoldoende leerlingen, het niet kunnen beschikken over tenminste één bevoegde leraar, het niet kunnen realiseren van voldoende onderwijstijd of het niet kunnen inrichten van een 'volledig' bestuur, dat tenminste bestaat uit drie leden (voorzitter, penningmeester en secretaris).

Eerlijke, heldere subsidievoorwaarden voorkomen dat scholen niet kunnen voldoen aan de basale voorwaarden voor goed onderwijs en daardoor van het begin af aan 'achter de feiten aan lopen'.

Schoolbesturen en teams ontvangen ondersteuning van de Stichting NOB. Veel scholen spreken hun waardering uit voor deze ondersteuning en de bijscholingsconferentie die jaarlijks wordt georganiseerd. Ze maken gebruik van de website van de Stichting, waarop veel waardevolle informatie staat.

Door de vele mutaties onder bestuurs- en personeelsleden gaat nog steeds te veel waardevolle informatie verloren, doordat aanpakken en werkwijzen onvoldoende worden vastgelegd. Een gedegen registratie voorkomt dat bij het aantreden van een nieuw bestuur of een nieuw team het wiel opnieuw uitgevonden moet worden.

Een 'stevige' intake door de Stichting NOB, waarin besturen goed voorgelicht worden over hun taken en verantwoordelijken, voorkomt het ontstaan van zwakke scholen in de startfase.

6.3 Sterke besturen

Besturen moeten verantwoording kunnen afleggen over de gerealiseerde kwaliteit en de wijze waarop ze die kwaliteit vaststellen. Dat is voor veel besturen in het buitenland een nieuwe situatie. De kwaliteitszorg scoort in veel inspectieonderzoeken onvoldoende. Besturen dienen, meer dan tot nu toe, beleid te formuleren en daarmee aan te geven aan welke eisen hun onderwijs dient te voldoen: hoe ziet goed onderwijs in de ogen van het bestuur eruit? Als de hoofdlijnen helder zijn, kan de directeur de concrete uitwerking van dat beleid ter hand nemen en implementeren.

In het kader van de kwaliteitszorg is het van belang dat het bestuur de directeur met een vaste regelmaat verantwoording laat afleggen over de realisering van de geplande verbeteringen en ontwikkelingen. Noodzakelijk voor een goede kwaliteitszorg is een instrument, waarmee meningen en feiten op een gestandaardiseerde wijze in beeld gebracht kunnen worden. De ordening van de feiten over en meningen van bestuursleden, team, ouders en leerlingen kan door het bestuur of de directeur worden uitgevoerd.

Het moet helder zijn wat de resultaten van het onderzoek zijn en welke conclusies daaruit door het bestuur en/of de directeur getrokken worden. Deze gegevens en daarop gebaseerde beleidsvoornemens en beslissingen kunnen in de schoolgids en op de website van de school gepubliceerd worden. Ouders, leerlingen en andere betrokkenen moeten weten welke sterke en zwakke punten de school heeft en wat daar (in het kader van borging of verbetering) aan wordt gedaan. Sterke besturen werken op deze wijze, verantwoorden zich naar belanghebbenden en leveren zo een belangrijke bijdrage aan de realisering van goed onderwijs, dat op de voet door alle betrokkenen kan worden gevolgd.

Goede kwaliteitszorg werkt preventief en stimuleert het onderwijs. Het biedt daarnaast betrokkenen de gelegenheid mee te denken over kwaliteitsverbeteringen.

6.4 Handige teams

Veel kleine NTC-scholen opereren solitair. Dat brengt risico's met zich mee en kost onnodig veel energie. In enkele landen zijn goede ervaringen opgedaan met scholingen op locatie en het uitwisselen van goede werkervaringen tussen locaties binnen een land of werelddeel. Die ontwikkelingen verdienen navolging.

De specifieke situatie van diverse locaties maakt het niet altijd mogelijk om een dergelijke werkwijze te volgen. In die gevallen wordt van besturen en teams verwacht dat zij zich op een andere manier scholen en de onderwijsontwikkelingen in Nederland volgen. Er zijn voorbeelden van scholen die via e-mail intensieve contacten hebben met een partnerschool in Nederland. Via regelmatige contacten met een vaste school groeit een sterke band die niet alleen onderwijskundige voordelen oplevert, maar ook contacten tussen leerlingen of leerlinggroepen.

Goede scholen beschikken over werkcontacten met meerdere scholen en ondersteuningsinstellingen in Nederland en met vertegenwoordigers van scholen. Die contacten zijn gelegd tijdens de bijscholing van de Stichting NOB. Een goed functionerend netwerk levert echter een schat aan informatie, voorkomt een isolement en geeft door intensieve communicatie over recente ontwikkelingen een positieve impuls aan het realiseren van goed onderwijs.

De inspectie heeft de indruk dat zwakke scholen over minder contacten beschikken en slechts incidenteel gebruik maken van de diensten van de Stichting NOB. Daardoor krijgen zij onvoldoende kwaliteitsimpulsen van buitenaf.

6.5 Nieuwe onderwijsaanpakken

Het is bekend dat het inzetten van digitale middelen winst voor scholen kan opleveren. Al eerder in dit hoofdstuk werden onderlinge e-mailcontacten tussen besturen en teams van verschillende scholen genoemd.

Politieke besluiten kunnen bepalend zijn voor een noodzakelijke beleidswijziging voor scholen. Ontwikkelingshulp is daar een goed voorbeeld van. Tot voor kort woonden en opereerden ontwikkelingswerkers vanuit hoofdsteden of grotere plaatsen. Die situatie is gewijzigd. Er wordt nu veel mee gewerkt 'op locatie'. Het gevolg daarvan is dat gezinnen met Nederlandse kinderen zich verspreiden over het land. Met de huidige manier van werken is het voor deze leerlingen niet mogelijk in onderwijs te voorzien. In landen waar deze situatie zich voordoet, dwingt dit de schoolbesturen tot het nadenken over nieuw beleid en een andere aanpak: leraren laten rondreizen, gebruikmaken van chatprogramma's en/of webcams, et cetera. Het zijn oplossingen die in toenemende mate aan de orde zijn. Inventiviteit en communicatie met andere locaties bieden perspectief.

Andere voorbeelden van gebruik maken van eigentijdse hulpmiddelen is het online toetsen van leerlingen en het ontwikkelen van de mondelinge taalvaardigheid via digitale hulpmiddelen. Het toetsen van leerlingen is noodzakelijk om het aanbod goed af te stemmen op de onderwijsbehoeften van leerlingen, maar kost veel tijd. Het online afnemen van toetsen kan het team veel tijd besparen en kan daarnaast ouders intensief bij het onderwijs van hun kinderen betrekken. Ze kunnen beter

inzicht krijgen in de doelen van het onderwijs en zijn direct op de hoogte van de leerresultaten van hun eigen kinderen.

De instellingen voor afstandsonderwijs hebben de omslag van fax-onderwijs naar e-mailonderwijs achter de rug. Ze bereiden zich voor op online werken met leerlingen. Het werken in een elektronische leeromgeving biedt nieuw perspectief en mogelijkheden voor het leveren van onderwijs-op-maat. Daarnaast onderzoeken zij de mogelijkheden om de mondelinge taalvaardigheid van leerlingen te ondersteunen via Skype, MSN en webcams.

Nieuwe technieken kunnen veel mogelijkheden bieden die nog onderbenut blijven. Met name het online toetsen kan voor NTC-scholen een uitkomst bieden. Ouders zijn dan meer betrokken bij het onderwijs en scholen kunnen de beschikbare tijd optimaler besteden.

6.6 Betrokken leerlingen en ouders

Alle ouders onderschrijven het belang van Nederlands onderwijs voor hun kinderen. Toch bestaan er grote verschillen tussen wat zij van scholen verwachten en hoe ze concreet hun kinderen ondersteunen bij het volgen van dat onderwijs. Voor een Nederlands expat-echtpaar, dat na een periode van drie jaar terugkeert naar Nederland, ligt dat volstrekt anders dan voor bijvoorbeeld gezinnen in Griekenland, Israël of Brazilië die zich daar permanent hebben gevestigd en dus (naar eigen zeggen) niet meer zullen terugkeren.

Expats willen Nederlands dagonderwijs of NTC-onderwijs dat de garantie biedt voor een naadloze aansluiting op het Nederlandse onderwijssysteem. Dat is overigens één van de belangrijkste doelstellingen van gesubsidieerd Nederlands onderwijs in het buitenland.

Uit de inspectieonderzoeken blijkt dat de ouders van expat-leerlingen er zorg voor dragen en er op toe zien dat hun kinderen voldoende progressie maken op school, zodat zij bij terugkeer weer zonder problemen kunnen deelnemen aan het Nederlands onderwijs. Deze kinderen volgen of Nederlands dagonderwijs of internationaal onderwijs of lokaal onderwijs gecombineerd met NTC-onderwijs.

Leden van (veelal gemengde) gezinnen die zich (min of meer) permanent in het buitenland hebben gevestigd noemen veelal het belang van het kunnen spreken van Nederlands en kunnen mailen in die taal met familie en vrienden. Aansluiting bij het onderwijs in Nederland speelt daar een ondergeschikte rol, omdat veel van deze kinderen internationaal of lokaal onderwijs volgen. Velen van hen volgen NTC-onderwijs.

Voor leerlingen van ouders die zeker weten dat ze niet terugkeren, ligt dat anders. Daar gaat het vaak om gemengde gezinnen, waar in mindere of meerdere mate thuis Nederlands wordt gesproken. Veel van deze kinderen hebben op uiteenlopende plaatsen gewoond, spreken gebrekkig Nederlands en zitten vaak op lokale scholen. Deze ouders vinden het van belang dat hun kinderen kennis maken met de Nederlandse taal en cultuur en kunnen communiceren met familieleden, als ze in Nederland zijn.

Een aparte categorie vormen de kinderen van ouders die vrijwel geen Nederlands spreken en waar thuis Nederlands niet de voertaal is. Deze kinderen moeten het Nederlands als 'vreemde' taal onder de knie zien te krijgen. De ondersteuning van deze kinderen thuis bij het verwerven van Nederlands is beperkt.

Op veel NTC-scholen zitten zowel expat-leerlingen, als leerlingen uit gemengde gezinnen en leerlingen die het Nederlands vanaf het begin moeten leren. Deze combinatie stelt haast onmogelijke eisen aan het onderwijs dat de leraren op deze NTC-scholen moeten verzorgen. Veelal ontbreekt de deskundigheid en een dekend aanbod voor de leerlingen die Nederlands als nieuwe taal leren. Leraren weten niet goed, wat ze met deze leerlingen aan moeten. Deze leerlingen vragen om begrijpelijke redenen veel aandacht, wat ten koste kan gaan van de aandacht voor andere leerlingen.

Betrokkenheid van leerlingen komt voort uit een combinatie van eigen interesse, competenties van de leraar om de leerlingen te motiveren en de beschikbaarheid van de juiste materialen en middelen. Voor de leerlingen die Nederlandstalig zijn en voor leerlingen uit gemengde gezinnen bestaan voldoende mogelijkheden. Het lukt competente leraren om de Nederlandse leerlingen op een eindniveau af te leveren dat vergelijkbaar is met dat van Nederland.

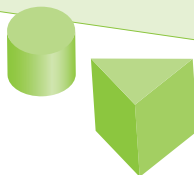
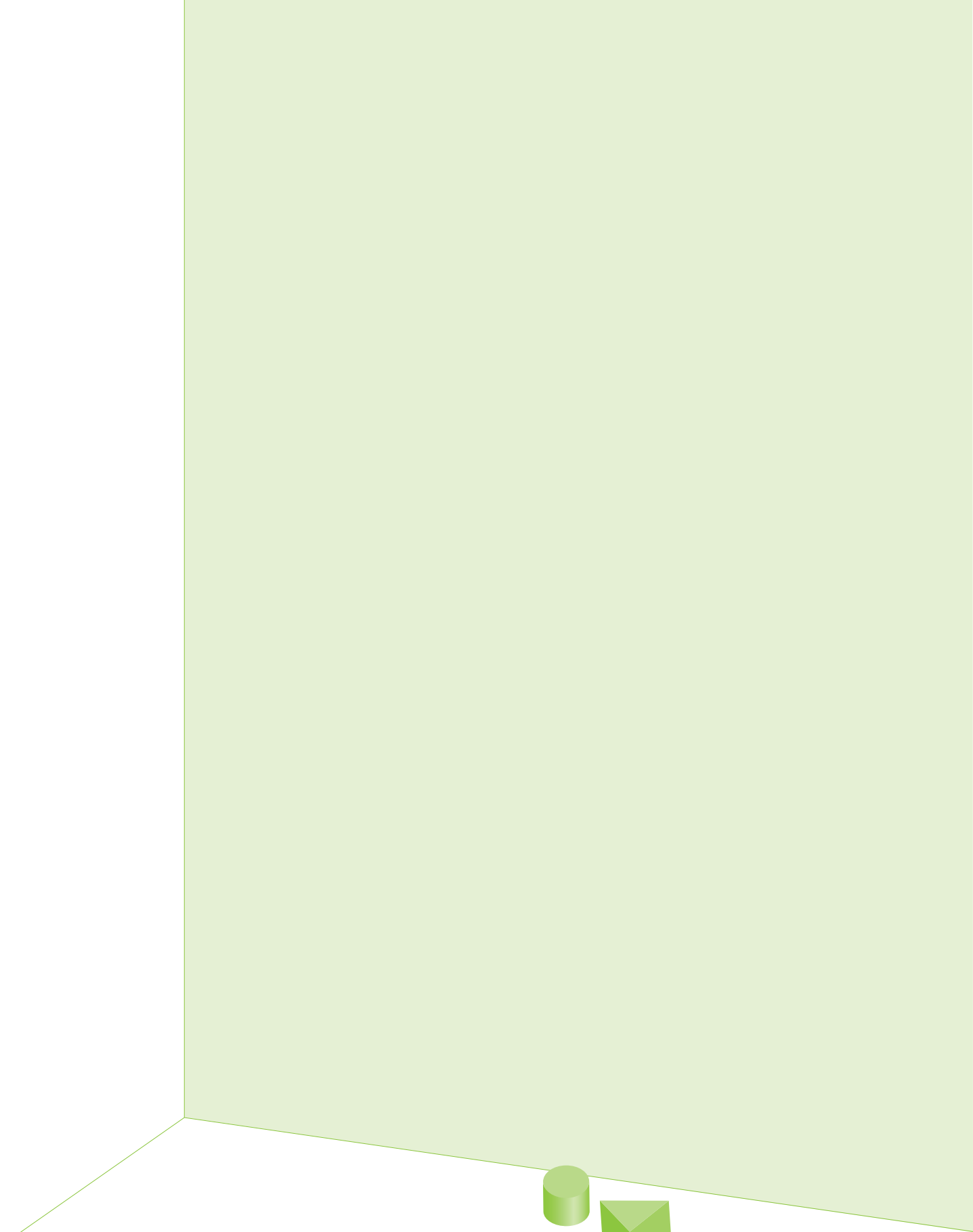
Via beredeneerde keuzes uit het aanbod, duidelijke doelen, een strakke planning en regelmatige toetsing brengen zij ook leerlingen uit gemengde gezinnen op een acceptabel eindniveau. Zwakke NTC-scholen beschikken niet over genoemde doelen, waardoor leerlingen dikwijls onnodig het volledige aanbod doorlopen en daardoor in het gunstigste geval niet verder komen dan het eindniveau van groep 6. Aansluiting op het voortgezet onderwijs is daardoor uitgesloten voor deze leerlingen evenals de mogelijkheid van een universitaire studie op latere leeftijd in Nederland.

Voor leerlingen die Nederlands als vreemde taal leren, ontbreekt het op verreweg de meeste NTC-scholen aan specifieke deskundigheid en materialen en middelen om deze leerlingen passend onderwijs te bieden. Naast de intensieve aandacht die deze leerlingen vragen, maar die niet kan worden geboden door de leraar, is de veelal beperkte aandacht en betrokkenheid van ouders bij het Nederlands de oorzaak van een geringe progressie en afnemende betrokkenheid bij de leerlingen. Nieuwe ontwikkelingen op het terrein van de taalverwerving worden meestal door deze scholen slecht bijgehouden. Een ontwikkelingsperspectief dat jaarlijks wordt vastgesteld ontbreekt, waardoor voor alle betrokkenen onduidelijk is, wat de kinderen moeten en kunnen beheersen aan het eind van een schooljaar.

De betrokkenheid van ouders bij het Nederlandse onderwijs van hun kinderen is zeer divers. Gemiddeld genomen constateert de inspectie een grote tot gemiddelde betrokkenheid van expats en ouders van leerlingen die afstandsonderwijs volgen. Bij NTC-onderwijs is de betrokkenheid van ouders van met name de leerlingen die Nederlands als nieuwe taal leren gemiddeld gering. De inspectie heeft tijdens de onderzoeken uit de bestandsopname slechts incidenteel goed onderwijs voor deze groep waargenomen. Dat onderwijs blijft voor veel scholen een moeilijke kwestie, waarop vaak de beoordeling zwak van toepassing is.

Een afgewogen aanbod, genormeerde toetsen en een goede afstemming op de mogelijkheden van leerlingen leveren rendement. Het jaarlijks aangeven van wat kinderen moeten leren, werkt voor die leerlingen die Nederlands als nieuwe taal aanleren verhelderend. Ouders weten op basis van het ontwikkelingsperspectief, wat ze kunnen verwachten.

Bijlage I

Overzicht bestandsopname inclusief toezichtarrangementen 2006-2008

Dagscholen basisonderwijs	2006 (%)	2007 (%)	2008 (%)	Totaal bestandsopname (%)
PKO-4	4 (100)	13 (93)	6 (100)	23 (96)
PKO-2	0 (0)	1 (7)	0 (0)	1 (4)
Totaal	4 (100)	14 (100)	6 (100)	24

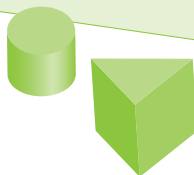
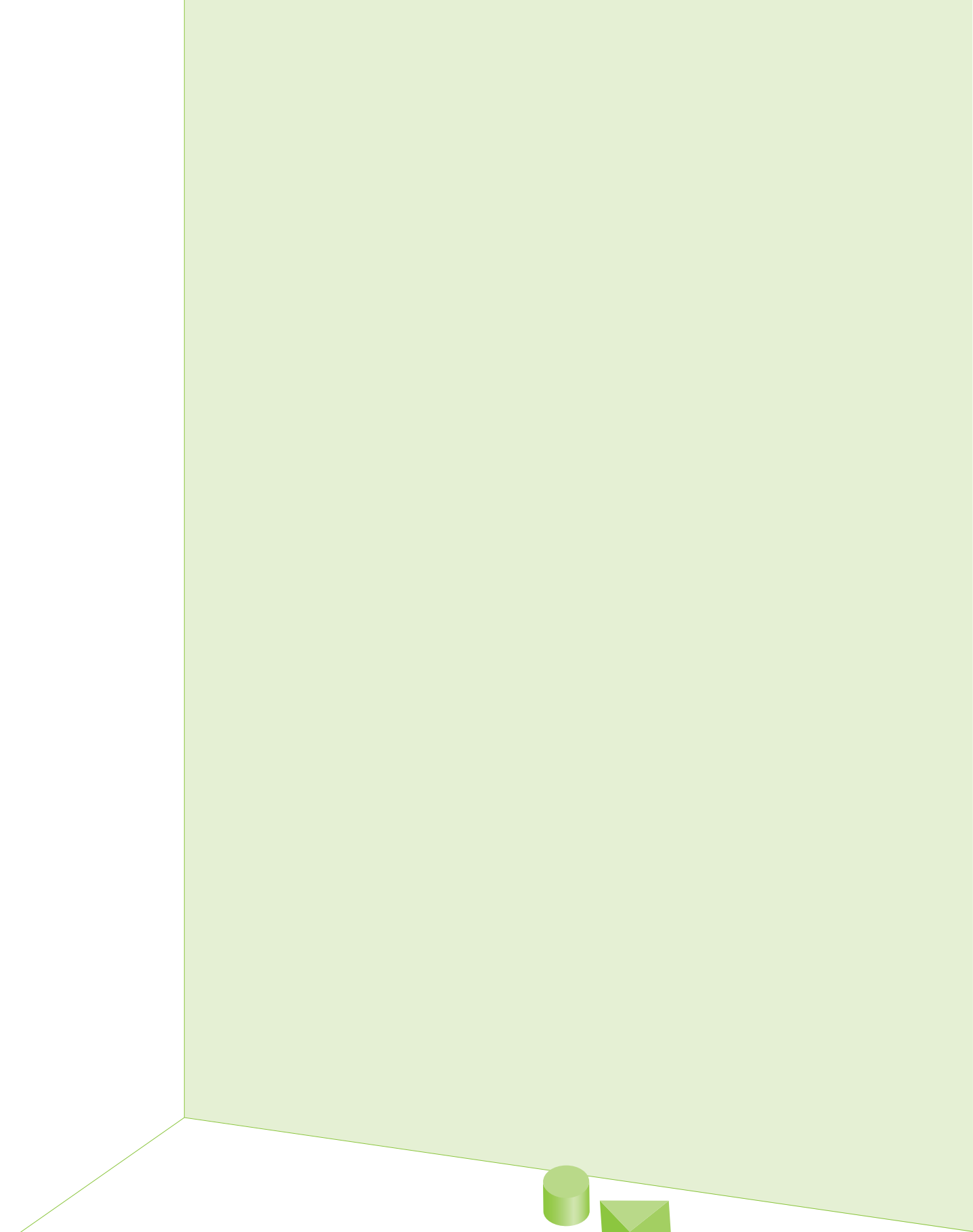
Dagscholen voortgezet onderwijs	2006 (%)	2007 (%)	2008 (%)	Totaal bestandsopname (%)
PKO-4	0 (0)	3 (60)	0 (0)	3 (50)
PKO-2	0 (0)	2 (40)	1 (100)	3 (50)
Totaal	0 (0)	5 (100)	1 (100)	6 (100)

NTC-scholen basisonderwijs	2006 (%)	2007 (%)	2008 (%)	Totaal bestandsopname (%)
PKO-4	23 (70)	35 (76)	31 (63)	89 (70)
PKO-2	10 (30)	11 (24)	18 (37)	39 (30)
Totaal	33 (100)	46 (100)	49 (100)	128 (100)

NTC-scholen voortgezet onderwijs	2006 (%)	2007 (%)	2008 (%)	Totaal bestandsopname (%)
PKO-4	6 (67)	21 (84)	20 (71)	47 (76)
PKO-2	3 (33)	4 (16)	8 (29)	15 (24)
Totaal	9 (100)	25 (100)	28 (100)	62 (100)

Afstandsonderwijs basis-onderwijs	2006 (%)	2007 (%)	2008 (%)	Totaal bestandsopname (%)
PKO-4	0 (0)	2 (100)	0 (0)	2 (100)
PKO-2	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Totaal	0 (0)	2 (100)	0 (0)	2 (100)

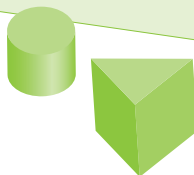
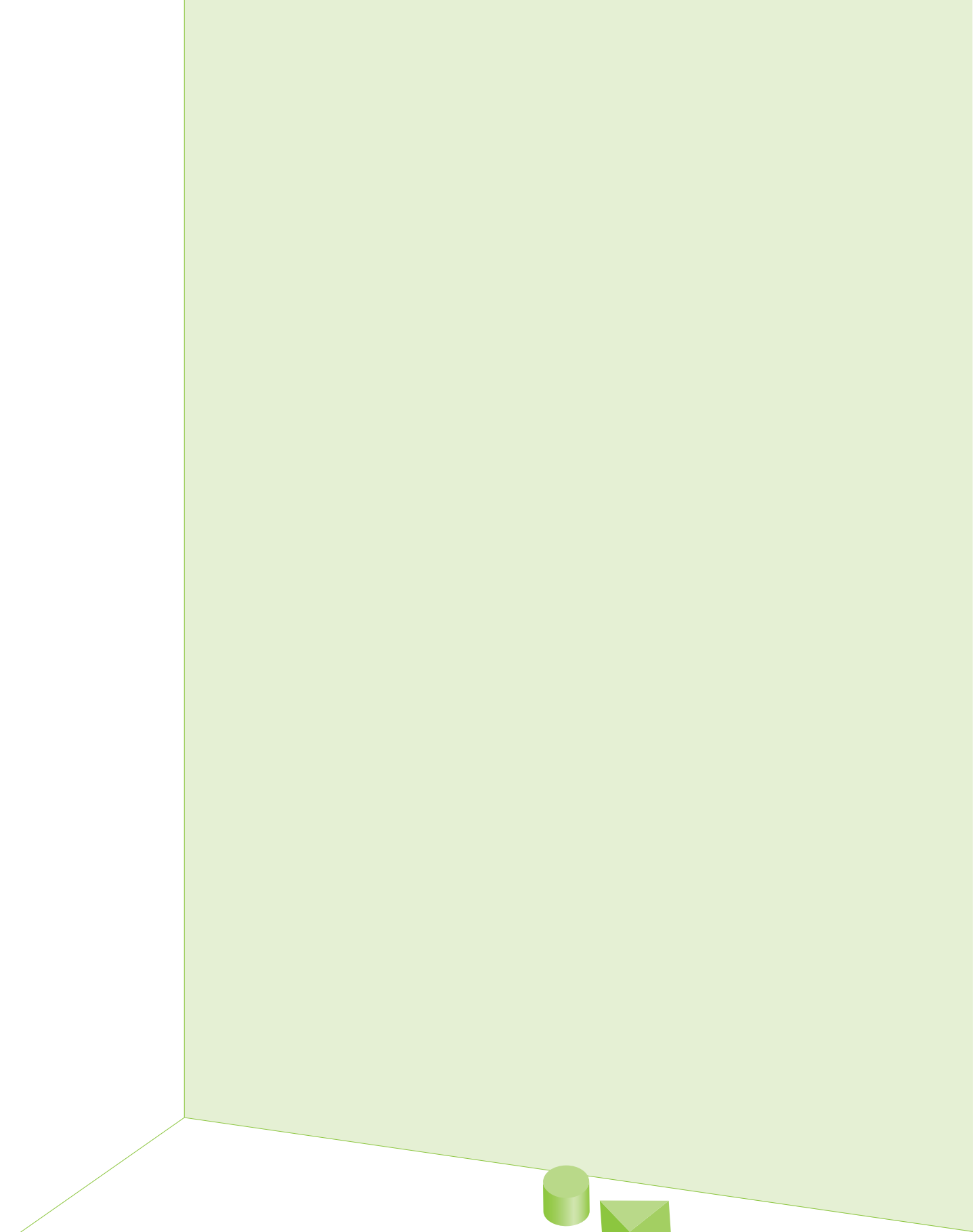
Afstandsonderwijs voortgezet onderwijs	2006 (%)	2007 (%)	2008 (%)	Totaal bestandsopname (%)
PKO-4	0 (0)	3 (100)	0 (0)	3 (100)
PKO-2	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Totaal	0 (0)	3 (100)	0 (0)	3 (100)

Bijlage II

Overzicht aantal onderwijsinstellingen en leerlingen (oktober 2008)

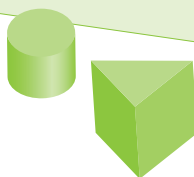
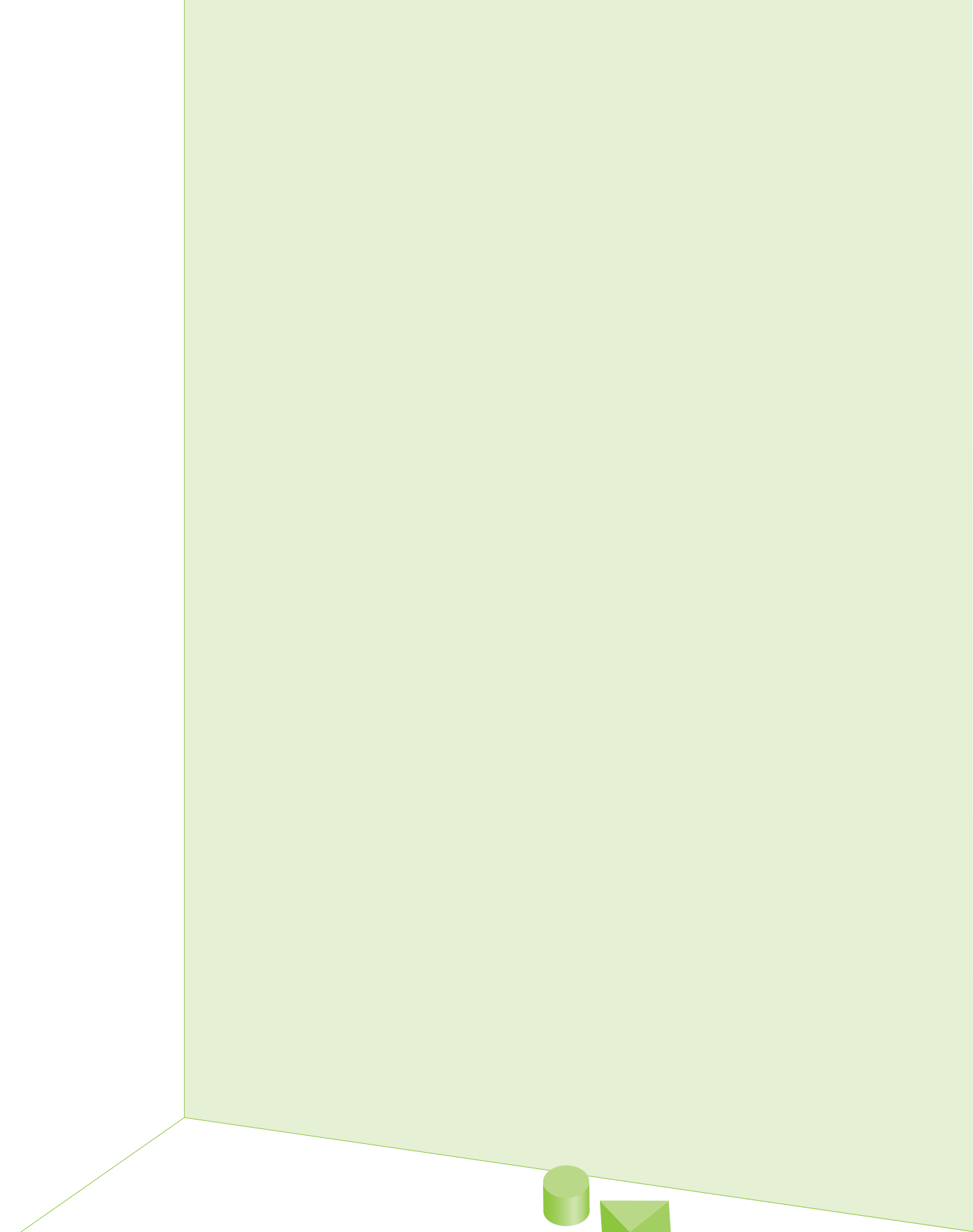
Type onderwijs	Aantal instellingen	Aantal leerlingen
Dagscholen basisonderwijs	25	1.967
Dagscholen voortgezet onderwijs	6	302
NTC-scholen basisonderwijs	174	6.158
NTC-scholen voortgezet onderwijs	90	1.054
Afstandsonderwijs basisonderwijs	2	626
Afstandsonderwijs voortgezet onderwijs	3	379

Bijlage III

Overzicht PKO-2-scholen 2006, opnieuw onderzocht in 2008

Brin-nummer	Naam school	Plaats	Land	Type school	Toezicht in 2006	Toezicht in 2008
28LN	De Blauwe Lotus	Hanoi	Vietnam	NTC-po	PKO-2	PKO-4
28UR	De Blauwe Lotus	Hanoi	Vietnam	NTC-vo	PKO-2	PKO-4
28MG	Nederlandse School Saigon	HCM City	Vietnam	NTC-po	PKO-2	PKO-4
28JA	Stichting Nederlands Onderwijs	Kos	Griekenland	NTC-po	PKO-2	PKO-4
28UV	Stichting Nederlands Onderwijs	Kos	Griekenland	NTC-vo	PKO-2	PKO-4
29YE	Nederlands Onderwijs Rhodos	Rhodos	Griekenland	NTC-po	PKO-2	PKO-4
28WH	Nederlands Onderwijs Rhodos	Rhodos	Griekenland	NTC-vo	PKO-2	PKO-4
28FA	De Tulp	Ouagadougou	Burkina Faso	NTC-po	PKO-2	PKO-4
28PJ	't Schooltje	Houston	VS	NTC-po	PKO-2	PKO-4
28NB	NTC-Los Angeles (NH)	Los Angeles	VS	NTC-po	PKO-2	PKO-2
28PH	Dutch School LA (San Diego)	Los Angeles	VS	NTC-po	PKO-2	PKO-2
28KE	NTC Costa Brava	Costa Brava	Spanje	NTC-po	PKO-2	PKO-2
28JY	Stichting De Parasol	Costa del Sol	Spanje	NTC-po	PKO-2	PKO-4
28PR	NTC Ponoleya	Tarija	Bolivia	NTC-po	PKO-2	Geen subsidie
28WR	NTC Ponoleya	Tarija	Bolivia	NTC-vo	PKO-2	Geen subsidie

Bijlage IV

Overzicht digitale onderzoeken 2006-2008

Brin-nummer	Naam school	Plaats	Land	Type school	Onderzoek	Toezicht
28JG	Stichting NTC New Delhi, India	New Delhi	India	NTC-po	2006	PKO-4 (pilot)
28FK	De Petteflet	Longmont, Colorado	USA	NTC-po	2006	PKO-4 (pilot)
28HB	Stichting Nederlands Onderwijs ZA	Johannesburg	Zuid-Afrika	NTC-po	2007	PKO-4
28YM	Stichting Nederlands Onderwijs ZA	Johannesburg	Zuid-Afrika	NTC-vo	2007	PKO-4
28EU	Lycée et Collège International	Ferney-Voltaire	Frankrijk	NTC-po	2007	PKO-4
28UD	Lycée et Collège International	Ferney-Voltaire	Frankrijk	NTC-vo	2007	PKO-4
28WH	Nederlands Onderwijs Rhodos	Rhodos	Griekenland	NTC-vo	2008	PKO-4
28UV	Stichting Nederlands Onderwijs Kos	Kos	Griekenland	NTC-vo	2008	PKO-4
28PL	NTC Sakhalin	Sakhalin	Rusland	NTC-po	2008	PKO-4
28TZ	Nederlands Onderwijs Algarve	Loulé	Portugal	NTC-vo	2008	PKO-4
28VV	Nederlandse Taal en Cultuurschool	Accra	Ghana	NTC-vo	2008	PKO-4

Colofon

Auteursrecht voorbehouden

Gehele of gedeeltelijke overneming of reproductie van de inhoud van deze uitgave op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteursrechthebbende is verboden, behoudens de beperkingen bij de wet gesteld. Het verbod betreft ook gehele of gedeeltelijke bewerking.

Productie

Afdeling Communicatie, Inspectie van het Onderwijs

Vormgeving

Blik grafisch ontwerp, Utrecht

Drukwerk

Roto Smeets GrafiServices, Utrecht

Uitgave

Inspectierapport 2009-01

Maart 2009

Verkoopprijs € 8,00

Exemplaren van deze publicatie zijn telefonisch te bestellen bij de Postbus 51 Infolijn.

Postbus 51-nummer 22BR2009B001

ISBN: 978-90-8503-155-0

Telefoonnummer 0800 - 8051 (gratis),

elke werkdag van 8.00-20.00 uur

of via internet op www.postbus51.nl

Deze publicatie staat ook op internet:

www.onderwijsinspectie.nl

